

The Project Gutenberg eBook of De complete werken van Joost van Vondel. Op de Aankomste van de Koninginne van 't Zuiden te Hierusalem, [etc.], by Joost van den Vondel and H. J. Allard

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: De complete werken van Joost van Vondel. Op de Aankomste van de Koninginne van 't Zuiden te Hierusalem, [etc.]

Author: Joost van den Vondel

Editor: H. J. Allard

Release date: July 10, 2016 [EBook #52542]

Language: Dutch

Credits: Produced by Frank van Drogen and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DE COMPLETE WERKEN VAN JOOST VAN VONDEL. OP DE AANKOMSTE VAN DE KONINGINNE VAN 'T ZUIDEN TE HIERUSALEM, [ETC.] ***

OPMERKINGEN VAN DE BEWERKER:

De originele spelling en interpunctie is gehandhaafd. Een lijst met correcties bevindt zich aan het [einde van de tekst](#). Dit boek bevat een aantal referenties naar andere delen uit De complete werken van Joost van Vondel, namelijk Project Gutenberg e-book 21800, 48956 en 49910. Hoewel de correctheid van deze links is geverifieerd op het moment dat het boek geupload is, is er geen garantie dat deze altijd en overal werken.

**DE COMPLETE WERKEN
VAN
JOOST VAN VONDEL.**

OP DE AANKOMSTE VAN DE KONINGINNE VAN 'T ZUIDEN TE HIERUSALEM.

Klinkert.

[Pg 95a]

Ei! ziet, wat schoonder Zon verlaat de Zuider palen[1],
Opheffend' haar perruik, die op de vorsten smaalt[2]
Met steenen, daar natuur op 't Goddelijkst meê praalt;
Wat ijver perst haar doch zoo wijd te loopen dwalen?

Hoe nu, is 't om een peerl nog aan haar kroon te halen?
Ach! neen, de liefd' die heeft haar eedle borst gewond,
Om smaken, hoe den dauw, uit 's wijzen konings mond,
Veel liefelijker vloeit als honig in de dalen;

Een vrouwe, eene koninginne, en heidene, die komt
Beschamen onzen roem, hoe schoon die is verblomd[3]:
't Licht van dees gouden lamp wischt, met zijn groote klaarheid,

[Pg 95b]

Al onzen luister uit, vermids wij, zwaar gejukt[4],
Ons Kristus' wijsheid nooit zoo wijd heeft uitgelokt:
Dies derven wij het heil van de aangeboden waarheid.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

[1] grenzen, landen.

[2] blinkt.

[3] versierd.

[4] gejukt, belast; een zoogenoemde afgebroken zin, welks onderwerp in den volgenden regel voorwerp wordt.

Vier Uitersten[1].

I.

De dood is algemeen; wie is er ooit gebleven?
Hoe arm, hoe rijk van schat, elk loopt haar in 't gemoet,
D' een is zij bitter gal, den andren honig-zoet,
Wel hem, die sterven leert en zoekt een beter leven.

II.

't Verstorven graan verrijst, 't en blijft niet weg gescholen,
Zoo 'n doet de mensch ook niet, diens lichaam van den doôn[2]
Van nieuws bezielde, verschijnt voor God en 's menschen Zoon,
Die 't vierschaar zelf bekleedt, en[3] 't vonnis is bevolen.

III.

Wee! wee der boozen rot! hoe wil 't[4] de ziel doorsnijden
Des geens, die als een bok ter slinker zijde staat,
Als Kristus dondren zal met een vergramd gelaat:
"Vermaledijde, gaat! gaat, gij vermaledijden!"

IV.

O driemaal witten dag[5]! wel-zalig die mag hooren
Aan Kristi rechter hand die liefelijke stem:
"Komt hier en erft uw kroon in 't Nieuw Jeruzalem!
Gebenedijde, komt! komt hier, mijn uitverkoren!"

[1] Wij lasschen dit en de volgende gedichten, als waarschijnlijk uit deze zelfde jaren (1616 en v.v.), hier in; verg. ten overvloede Van Lennep, I, bl. 603.

[2] uit den dooden.

[3] Versta: en wien.

[4] zal 't.

[5] Latijnsche zegswijs voor blijde, gelukkige dag.

Uiterste Oordeel.

Den Hemel vierschaar houdt, de graven barsten open,
Het aardrijk knielt alzins^[1] van zielen opgekropen^[2];
Zijn zoete en felle stem de Rechter hooren laat:
"Gebenedijde, komt! vermaledijde, gaat!"

^[1] alom.

^[2] Nam. uit het graf.

JAAR-ZANG, OP DEN TOON VAN DEN NEGENDEN PSALM.

Nu zegt vaarwel aan 't oude jaar,
Want 't is in Kristus nieuw; en waar
De strenge Mozes derft zijn klaarheid,
Hier schijnt genaad' en enkle waarheid.

't Is nu den dag der zaligheid,
Die God zijn volk heeft toegeleid;
't Jaar der verlossing is gekomen,
Feesteert^[1] en juicht nu, Kristen-vromen!

Men predik' en bazuin' alom
Het troost-rijk Evangeliom:
Der zonden duistre zielen-kerker
Is overweldigd van een sterker.

Des herten ooren open-sluit
En gaat het rijk des Duivels uit;
Trek uit, die^[2] lust te zijn ontbonden,
Den rook des vleesch, en 't juk der zonden!

Want ziet, in Kristus geldt gewis
Noch voorhuid, noch besnijdenis;
Maar een vernieuwd gemoed warachtig,
En sterk geloof, door liefde krachtig.

[Pg 96a]

Besnijd dan 't vleesch niet, maar uw hart;
En een verborgen^[3] Jode werdt^[4].
Den geest kiest voor den dooden letter,
En leeft hoe langs hoe onbesmetter!

Hiertoe Gods zoon, nu opgewekt,
Een heilig levend voorbeeld strekt;
Hierom heeft Kristus vroeg geleden,
En is op d' achtsten dag besneden.

^[1] Viert feest; verg. vroeger.

^[2] Versta: gij, die.

^[3] Min gelukkig voor geestelijke, vleeschelijk onbesneden.

^[4] Voor word t (verg. vroeger).

HEMELVAART-ZANG, OP DEN TOON VAN DEN ACHTSTEN PSALM.

Maakt handgeklap, en juicht, gij Kristen-scharen!
Ziet Hemelwaart op zijn triomf-koets varen
Die onlangs daalde in 't graf, na zoo veel smaads,
En heerlijk nu gaat nemen d' hoogste plaats.

Klim op, klim op, gij, God en 's Menschen zone!
Versmaad het kruis, de speer, en doorne-krone:
En 't boos geslacht, dat, met een grimmig oog,
Ontzinnig U in 't heilig aanschijn spooog.

Doet^[1] open ons uw vreugdenrijke troonen,
En baant het pad ten leven Adams zonen!
Ontsluit ons weêr 't gesloten Paradijs,
En zaligt ons, door uw naams lof en prijs!

Hoog-Priester, die onsterfelijk zijt bevonden,
En hebt uw bloed gestort voor 's werelds zonden,
Klim op, klim op in 't alderheiligst koor!
Gods strengheid kom met uw verdiensten voor!

O, die van God gezalfd zijt tot een Koning!
Aanziet uw Kerk, uw Bruid uit 's Hemels woning,
Die hier verstrooid kent anders troost noch hoofd,
Zend haar den Geest en Trouwring, lang beloofd.

Zoo mag zij steeds in 's Bruigoms liefde blaken;
Zoo mag haar kroon noch zond noch wereld raken;
Zoo blijft haar liefd' veel sterker als de dood,
En erft ten loon haar lieve minnaars schoot.

[1] Waarschijnlijk welluidendheidshalve voor doe, daar 't enkelv. onderwerp blijft; (verg. voor 't overige boven, bladz. 1, aant. 3).

PINXTER-ZANG, OP DE STEM VAN DEN C PSALM.

Komt, komt, o driemaal Heilge Geest!
Ei, zegent onze Pinxter-feest;
Komt, tortel-duif van 's Hemels dak,
En brengt ons den olijven-tak!

Vertrooster, brengt ons Kristus' vreê,
En neemt in ons geweten steê!
Geest Gods, maakt onzen geest gewis,
Dat God ons aller Vader is.

O vinger Gods, die 't steenen hert
Vermorzelt, dat het wakker^[1] werd^[2],
En Kristus' wet, die eeuwig blijft,
In ons gemoed en zinnen schrijft!

[Pg 96b]

O gij, die onbegrijpelijk zijt!
Ons hert tot uwen tempel wijdt!
Die onze inwendigheid herschept,
En lust bij ons te wonen hebt.

Komt, Hemel-dauw! en overstort
't Gemoed, onvruchtbaar en verdord;
O stroom des levens! o fontein!
Bevochtigt ons en maakt ons rein.

Komt, Godlijk vier! en steekt voortaan
Ons koude ziel met ijver aan!
Komt, heilig vier! verteert, verslindt,
Al wat in ons nog 't vleesch bemint.

Gij, wind des Heeren! leidt doch meê
Des zielen schip in 's werelds zee:
Op dat zij, vrij van schip-breuk, dan
Lande in 't beloofde Canaän!

[1] Wellicht een drukfout voor w e e k e r, waarin het bij een later uitgave veranderd is.

[2] Voor w o r d t.

PINXTER-ZANG, OP DE STEM VAN MARIA LOF-ZANG.

Na Kristus' Hemelvaart,
De Apostelen, vergaard
Eendrachtelijk te gader,
Verwachtten voor haar hoofd
Den Trooster, die beloofd
Haar was van God den Vader.

De^[1] Pinkster-feest verscheen,
Als snellijk viel beneên
De Geest, daar elk op hoopte;
Die, als een winds gedruisch,
Terstond vervulde 't huis,
En met een vier haar^[2] doopte.

De Twaalve zag men hier
Omschenen met een vier,
Omstraald met vierge tongen;
Haar sprake zonder tolk
Verbaasde 't uitheemsch volk,
Van alzins ingedrongen.

"O, wonder is 't," zegt de een,
"Dat die van Galileên
Al 's werelds talen kunnen!"
Een ander zegt: "zij zijn
Verzopen in den wijn,
En van den drank verwonnen!"

"Neen, neen!" roept Cefas blij,
"'t Is Joëls profecij,
Die God aan ons vervulden;
Ten ende Jakobs huis
Werd kondig^[3], wie aan 't kruis
Nam op hem 's werelds schulden."

Den hamer Gods hier sprak,
De steenen harten brak;
Wij zijn vol schuld bevonden
Aan 's Heeren bloed; wat raad?
"Elk een," zegt Peter, "laat'
Afwasschen al zijn zonden!"

Drie duizend zielen daar,
Boetvaardig, wonderbaar,
Zich Kristus niet en schamen;
Zij volgen Jezus' wet,
Zij waken in 't gebed,
En zijn één ziel te zamen.

^[1] Thans h e t; maar verg. boven, blz. 2b, aant. 4.

^[2] Even als in 't eerste coeplet, voor h e n.

^[3] V e r n a m e.

Aandachtige Betrachtinge[1]
OVER
KRISTUS' LIJDEN,
UIT DEN HOOGDITSCHEN VERTAALD DOOR M. L. B.
EN TER LOOPS GERIJMD DOOR
J. V. V., OP DE WIJZE VAN DEN 91 PSALM.

Waak op, mijn ziel! wat slaapt gij, hoe?
Uw Bruigom is voorhanden.
Koop olie: schik uw lampen toe,
Zoo blijft gij niet in schanden;
Wanneer hij in zijn kamerkijn
Te midnacht in zal streven,
Zult gij een dwaze maget zijn,
En in het duister sneven.

Waak[2] op de uur van 't harte dijn,
En tel de klok haar slagen,
Het kan niet ver van twaalven zijn;—
O wee, gij moet vertzagen,
Indien gij niet uw grof aardsch kleed,
Met Jozef[3], wilt verlaten,
En u ten ingang houdt gereed,
Ontbloot van eer en staten.

Een staaltjen[4] neemt aan zijne min,
Die kan zich zelven haten,
Opdat ge, om hem, uw eigen zin
Uit weêrmin zoudt verlaten.
Hij laat zijn rijk en leven wel,
Om uwe liefd' t' erlangen;
Hij daalt ook voor u in de Hel,
Nog laat gij u niet vangen;

Zoo kan des werelds snoode hoer
Door eigenliefde u vleyen.
Doch in het ende breekt het snoer,
En 't spel verkeert in schreyen:
Want zij boeleert, en kan haar echt
Niet ongebroken houden:
Wanneer de dood u ziel bevecht
Moet 's werelds liefd' verkouden.

De wereld dan den rugge keert!
Volg Kristus met verlangen;
Met open armen hij begeert,
U aan het kruis t' ontvangen.
Hij neigt zijn hoofd, om u een kus
Al neigende te geven;
Wat schuwte gij zijne dood aldus?
Ze is oorzaak van ons leven.

Gij vraagt, wat hem aan 't kruise bracht,
Dat zal men u uitleggen:
Uw ontrouw en Zij n liefd' betracht,
Die zullen 't u wel zeggen;
Want als de slang u brocht ten val,
Door 't ooft[5] vol ongelukken,
Wat schepsel was in 't aardsche dal,
Dat u van hem kost rukken?

De Goddelijke liefde most
U wederom verwerven,
En u, die hem het leven kost,
Genieten door zijn sterven.
Hierom, zoo hing[6] het heilig Lam,
Door 't vier der liefd' gebraden[7]
En dorst naar u, aan 't kruishoutsstam:
Nog laat gij u niet raden.

Want hij, die is het eeuwig zoet,
Moet zuren edik drinken;

En bittere gal van wraak, tot boet[8]
Der menschen, zich laat schinken[9].
Gewond is hem, ook na zijn dood,
Het hart met booze daden;
Dies zich de zon verbergt uit nood,
De zonne der genaden.

Uw beurs gij boven Kristus stelt,
En knort, als werd[10] vergoten
Den balsem van der armen geld,
Op 's Heilands hoofd gevloten.
Al ziet gij, met den rijken man,
Aan Lazarus veel zweeren,
Gij neemt u zijnes gants niet an,
Schoon wormen hem verteren.

Beschuldigt Judas noch en schelt
Hem, om zijn valsche daden;
Want gij ook, om 't vervloekte geld,
Zelf Kristus hebt verraden.
Of gij hem met den mond belijdt,
En schijnt den kus te geven,
Om dartig penningen profijt,
Brengt hij[11] Gods Lam om 't leven.

De nacht ook buiten u niet is,
Daar Krist geboeid moet zuchten,
Als, in der zonden duisternis,
De jongers angstig vluchten.
Aldus raakt uw standvastigheid,
Door slaap en vlucht, aan 't glijden:
Gij vlucht van Kristus, wijd verspreid,
Wanneer hij gaat aan 't lijden.

Gij smijt[12] met Petrus in de schaar,
Als 't kruis begint te naken;
Maar dorft, in nood en lijfsgevaar,
Wel driemaal God verzaken,
Eer driewerf kraait gewetens haan,
Ook op een wijfs bedragen[13];
Gij zoudt met Kristus sterven gaan
In vreugd en goede dagen.

De hoogepriesters meer en meer
Ook zelfs in u vergaren;
Dat zijn vernuft en menschenleer,
Die Kristus staâg bezwaren;
Zij roepen: "kruist, ja kruist hem, och!
Laat Barrabas bij 't leven!"
Verschoont den ouden Adam toch,
Den nieuwen vrij laat sneven.

Met stok en spies van uw vernuft,
Gij Kristus wilt bevechten.
Neuswijsheid aandacht heel verbluft,
En weet niet uit te rechten.
Gij schermt al t' ijdel in de lucht,
En Gods en Kristus namen
Zijn blixems-blikkren[14] zonder vrucht;
Met recht moet gij u schamen.

Gij zijt van Malchus' slag[15] gewis,
Wiens recht' oor af gehouwen;
Dus hoort gij niet wat Gods wil is,
Maar laat u zachtkens klouwen,
Door lof, het slinker ezelsoor,
't Welk gij best af liet snijden,
En 't rechter aanzetten daarvoor
Om kwaad geklap te mijden.

Al deedt gij Kristus leed op leed,
Om 's keizers vriendschaps wegen,
En droomt van Duivels spook, alreed'
Gij zoekt uw hand te vegen
Met water, als Pilatus eer,
Met kerkgang God te paayen,
En Doop en Nachtmaal, om den Heer

En doop en nachmaai, om den heer
Een neus dus aan te draayen.

Veel slagen, schimpen, hoon, en nood
Den Heiland heeft geleden;
Der woënden[16] misbruik al te snood
Hem aantrekt andre kleeden:
Dan wit, als bij Herodes' rot,
Dan purperen gewaden:
Zoo maakt gij Kristus tot een spot,
O schande! o kwaad der kwaden!

Uw eerezucht dorf[17] de doornekroon
Hem om zijn voorhoofd drukken;
Uw boosheid is het kruis vol hoon,
Waaronder hij gaat bukken.
Met Simon van Cyrenen woudt
Gij Kristus' kruis niet dragen,
Ten zij men u den rugge touwt[18],
En daartoe drijft met slagen.

Geen smid hier ook aan 't aanbeeld hoort[19],
Die spijkers smeedt van staven,
Terwijl gij Kristus' hand doorboord,
En voeten hebt doorgraven.
Uw doen en wandel maar betracht,
Die nagel maakt kwetsuren:
Het wordt al in dit kruis volbracht,
Op nieuw in u, alle uren.

Gij maakt schriftuurs-rok nadeloos
Een beedlaars rok[20] ten leste;
De letter is de geest te loos,
Als die[21] dient tot uw beste:
Maar houdt de letter niet de proef,
Zoo verft[22] gij schriftgeschillen
Of knijpt die[23], als een valsche boef
Den teerling, naar uw grillen.

[Pg 98b]

De wereld speelt om Kristus' kleed
Met niet dan ijdele vragen:
Men schut, met een bewijs gereed,
Hierop[24] een anders slagen;
Zoo laat men Kristus, 't rechte wit[25],
Zich uit de handen rooven;
Zoo houden wij den dop voor 't pit,
Daar andren vast[26] haarkloven.

Des slinkschen moorders ongeduld
Vertoont gij in uw lijden,
Wanneer het hart u biecht uw schuld
In d' avond van 't[27] verblijden.
Bidt gij niet naar 's bekeerden wijs,
Dat Krist u heil wil geven;
Wanneer hij komt in 't Paradijs,
Uw zonde aan 't kruis blijft kleven.

Van Kristus' graf gij vliedt en scheidt,
Als zijnde sterk bewaket[28]
Van wereldlijke overheid,
Daartoe ook vast vermaket[29]
Door 't zegel des hoogpriesters meest,
Die beï, met ban en vloeken,
Vernielen, die naar Kristus geest
En kracht in 't graf gaan zoeken.

In somma: Kristus' bittre dood
Is maar uw vleeschlijk leven,
Zijn smerten en vijf wonden rood
Uw lust hem overgeven.
Hij sterft en staat niet op in u,
Voor gij uw lust wilt sterven;
Zijn dood is zelf uw leven nu,
Kunt gij zijn liefd' verwerven.

Al roept men: "Heere, Heere!" sterk,
Het is hem een afgrijzen;

Men moet de handen slaan aan 't werk,
Dat zijn kruisbroeders wijzen.
De roos och! onder doornen groeit.
Gij moet den kelk[30] ook nutten,
Dat bloedzweet langs uw aanschijn vloeit,
Zoo help zijn kruisgang stutten.

Het leît ook niet aan wetenschap,
Hoe God om u most sterven;
In 't leven[31] leît de kracht en 't sap,
Al is 't met uw bederven.
Is niet zijn kruis in 't hert gegrond,
Veel weten brengt geen zegen;
Een aasken schulds van duizend pond
Niet eens wordt opgewegen.

De band der liefde in 't algemeen
Is eenen last te dragen,
Daar twee, in liefde en leed nu een,
Malkander onderschragen.
Hoe mint gij God en Kristus trouw,
Dien gij altijd valt tegen,
En daaglijks kruisigt, zonder rouw,
In uw verkeerde wegen.

Maar, wilt gij naar zijn liefde staan,
Zoo kruist uw stijve zinnen,
En laat u naakt aan 't kruise slaan;
Dat 's 't merk van God te minnen[32].
Zoo geeselt u door ware boet,
Met ootmoeds kroon van doren:
Temt hovaardij, dat slanggebroed,
En stopt voor haar uwe ooren!

Ook spijkren hand en voeten aan,
Met kristelijken wandel,
Opdat ze langs geen dwaalweg gaan,
Maar drijven vromen handel.
Ontziet niet eens, of men u al
Wil gal en edik schenken:
Een zoete en koele bronne zal
De dood en 't leed verdrenken.

En of in u de zonneglans
Zou schijnen te verbleeken,
De dood u ook verslinden gansch,
Van 't kruis dient niet geweken:
Want als dan eens de voorhang rijt[33],
Die God en ons komt scheyen:
De Geest uw steenen harte splijt,
Gekweekt door kruis en schreyen.

O, wat een zaalge duisternis,
Die ons het licht kan geven!
Een dood, die zoet en noodig is,
Waarin men vindt het leven!
Maar wee, dat vleeschelijke licht,
Daar nacht in is verborgen;
Wie zich naar 's werelds leven richt,
Zijn eigen ziel zal worgen[34].

Bekeert u fluks, de tijd is reed':
Men zal de klok haast hooren;
Vertrekt gij[35], nu het heden heet,
Zoo gaat uw ziel verloren.
Dan blijkt het eerst, hoe dol en dwaas
De morgen gij in weelde,
En uwen middag ook, helaas!
Met vleesch en bloed verspeelde.

De negenste uur naakt onbewust,
En Kristus is verscheyen.
Loop, loop! hier is geen tijd van rust,
Nu help zijn dood beschreyen.
Gij komt als 't licht verdwijnt in mist,
En moet bij duister dolen,

Gij vindt voor Krist den Antikrist,
Nu is het licht gescholen[36].

[37] O lieve ziel! bedenk toch dat,
En wilt ten kruise loopen.

Volgt Kristus op het rechte pad:
Wilt al uw goed verkoopen.

Gij moogt niet uw gerechtigheid
Op Kristus' kerfstok snijden;

Wilt gij ten leven zijn bereid,
Gij moet eerst met hem lijden!

O lieve ziel! dat is de boom,
Die goed en kwaad kan geven;
In u is Hemel, Hel, en schroom,
De dood en ook het leven.

Het werelds-leven is de dood,
Die Kristus krenkt met smarte;
Maar sterft gij in zijn wonden rood,
Zoo leeft hij in uw harte.

Telt ge u in 't uitverkoren tal,
Zoo merkt u met het teeken:
Het kruis van Kristus overal
In 't voorhoofd zij gestreken.
Wat baat de wolf des lams geweest,
Indien hij huilt hier tegen:
Nog min als eenen harden steen
De vruchtbre dauw of regen.

- [1] D. i. practische beschouwing.
[2] Hier let, geef acht.
[3] Even als Jozef (Potifarischer gedachtenis).
[4] voorbeeld.
[5] den Eva's-appel.
[6] Zoo lees ik voor lang.
[7] Min gelukkig voor verbrand (gelijk een brandoffer).
[8] schuldvoldoening.
[9] Voor schenken.
[10] Voor wordt.
[11] Men zal hier wel gij of drie regels vroeger ook hij moeten lezen.
[12] Naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord: slaat.
[13] beschuldiging.
[14] weêrlicht-flikkering. De dichter bedoelt blijkbaar, dat het ijdel Heere, Heere roepen, en bezigen van God en Kristus' naam, geen baat geeft. Aan een drukfeil (gelijk Van Lennep meent) behoeft men dus ook niet te denken; het volgende coeplet daarentegen is wel zoo gewrongen en valsch vernuftig.
[15] soort.
[16] Zoo lees ik voor wonden, dat (gelijk Van Lennep te recht opmerkt) geen zin geeft.
[17] Voor durft of liever dert (van 't oude darren), door 't eerstgemelde ten onrechte verdrongen.
[18] slaat.
[19] Gelijk steeds nog in de dagelijksche spreektaal voor behoort.
[20] Dat is een rok overvol van naden.
[21] Nam. die letter.
[22] kleurt, verzint.
[23] Nam. die letter.
[24] Op het (uitwendige) kleed van Kristus.
[25] doel.
[26] steeds.
[27] D. i. (gelijk de heilige feestavond) even voor.
[28] Thans bewaakt.
[29] vermaakt d. i. bepaald.
[30] Den (Gethsemaneeschen) lijdens- kelk.
[31] Nam. het betrachtende, practische leven, tegenover de uitwendige wetenschap.
[32] Zoo lees ik voor het minder verklaarbare winnen.
[33] Voor scheurt.

[34] Germanisme voor dooden.

[35] Stelt gij uit, vertraagt gij.

[36] Voorschuil gegaan.

[37] Naar Alb. Thijms juiste opmerking (zie Van Lennep's Nalezing) heb ik dit coeplet voor het volgende geplaatst.

ZEDIG GEDICHT^[1]

VAN DE

Ijdelheid der Menschen en Wankelbaarheid der Koninkrijken.

1.

Elk heeft gebiedens lust, elk tracht naar hooge staten,
Naar eenen titels glans, naar myters, staf en kroon,
Naar bisdom, graaflijkheid, en rijken boven maten:
Elk wil als aardschen God hier bouwen zijnen troon.

2.

Indien zulks heil aanbrocht, ik wild' ook daarna streven
Om 't ampt eens vorsten, graafs of konings te bekleên,
Maar overmids zulks heil aanbrengen kan noch geven,
Verfoei ik 't al gelijk, en acht van allen geen.

3.

Wat zeg ik, zijn dan niet monarchen, hoog geboren,
Als met den heldren glans eens Godheids aangedaan,
Dien zelden haarsgelijk of niemand komt te voren?
Kan ergens zaligheid dit heil te boven gaan?

4.

't Is waar, ik latet toe, dat z' uiterlijk voor d' oogen
Zijn met een wolk omschaauwd van grooter majesteit:
Maar innerlijk in 't hert is 't niet als waan en logen,
Is 't vol van slavernij, druk, en katijvigheid.

5.

De kroon, al schenkt ze een zon van goud en diamanten,
Is haar^[2] een lastig pak: de zijde en purper dracht
't Lijf noopt^[3] met ongemak: de dienaars en trawanten
Haar^[2] 't harte beven doen en zorgen, dag en nacht.

6.

Den scepter zijn ze moê te handlen^[4] en te dragen,
Om dat meer rijken niet staan onder haar gebied:
Is de eene wereld haar, en hooren ze gewagen
Van 't ander werelds rijk, zij huilen van verdriet.

7.

Zijn de onderdanen veel, veel valt er te bestieren:
En naar de volkren zijn in zeden onderscheên,
Zij onderworpen zijn elks zeden en manieren,
Of d' een of d' ander raakt te lichtlijk op de been.

8.

De most haar edik is, hoe zoet en uitgenomen:
Banket noch venezoen haar honger niet verzaadt:
's Nachts, als een ander rust, zoo schiet haar in haar droomen
Dat iemand na^[5] haar kroon of na^[5] haar leven staat.

[Pg 100a]

9.

De vijanden zijn veel van binnen of van buiten,
Is 't één rumoer gelist, het ander dat ontstaat;
Van buiten staat haar toe^[6] des vijands heer te stuiten,
Van binnen toe te zien voor oproer of verraad.

10.

Zoo haar den zegen mist van welgeboorne zonen,
Of is er maar één vrucht, zij zorgen voor misval;
Zijn ook de kindren veel, zij duchten^[7], om de kroonen
Een bloedig streng gevecht ten leste volgen zal.

11.

Kort-om, zoo glorie-rijk en heerlijk als ze schijnen
Voor 't uiterlijk gelaat, zoo deerlijk wederom
Haar innerlijk in 't hart doorprikkelen veel pijnen:
Behalve, dat ze op 't laatst verwelken als een blom.

12.

Als de onverwachte dood genaakt tot haar paleizen,
En aan haar poorten klopt, die^[8] nauwliks opgedaan

Een droeve stem ontmoet: "'t is tijd; gij moet verreizen,
Monarchen! maakt u ree; 't is hier met u gedaan."

13.

Daar vangt het zuchten aan, met uitgestorte tranen:
"Adieu, mijn heerlijkheid! adieu, mijn werelds rijk!
Houd van aanbeden[9] op, mijn knielende onderdanen!
Mijn zon is laag gedaald, mijn glorie valt in 't slijk."

14.

Dan zijn ze min noch meer als de armst der bedelaren,
Die om een kruimken broods voor hare tralie bad:
Indien de balsem 't lijk mocht voor 't verrotten sparen,
Dit mocht al 't voordeel zijn, 'tgeen nog een koning had.

15.

Weg dan met de ijdelheid, daar zoo veel duizend menschen
In stellen 't hoogste goed en 't alder-opperst heil!
Wordt vorsten uws gemoeds! wat wildy schoonders wenschen?
Dees deugd is ongemeen, nochtans voor ieder veil[10].

16.

Een machtig koning is 't, die zijn verdorven lusten
Zich onderworpen heeft en over haar gebiedt,
Die zijn gemoed bezit in stilheid en in rusten,
En, willeloos in God, niet anders wil als niet.

17.

De zulke draagt in zich zijn koninkrijk besloten,
De zulke vindt in hem al 't geen hij in God zoekt,
Door 't uitgaan van hem zelfs, en door zich zelfs t' ontblooten
Hij als gezegend heel het aardrijk aan zich brocht.

18.

Vermits men zulken heil onwetlijk niet mag erven,
Dat is: ten zij men daalt van 't Goddelijke bloed:
Is 't wonder, dat dan veel dees hoogheid moeten derven,
En dat men zelden vindt een koning naar 't gemoed?

19.

Verliest u zelve dan en wordt uit God geboren,
Indien gij anders haat der zonden slavernij,
En uws ziels vrijheid lieft; gij werdt als uitverkoren,
Gezaligd en gezalfd, tot zulken heerschappij.

Dit zong ik, daar ik lag gerust en onbekommerd,
Van d' uitgestrekten eik beschaduwd en belommerd.

[1] Gallicisme voor Zede-dicht.

[2] hun; zie ook verder nog telkens.

[3] Min gelukkig voor kwelt, of iets derg., daar bij noopen altijd een doel verondersteld wordt.

[4] Thans hanteeren.

[5] Thans naar, maar hier welluidendheidshalve gehouden.

[6] past het hun.

[7] Versta duchten, dat.

[8] haar (nam. de dood).

[9] Thans aanbidden (verg. echter den herhalingsvorm bedelen en 't Hoogd. beten).

[10] te koop, verkrijgbaar.

**Houwlijk-Zang,
tusschen God en de Geloovige Ziele,
OP DEN TOON VAN DEN 100STEN PSALM DAVIDS.**

1.

Zoo lang de ziel, nog onverleid,
Heeft de ingeschaapne zuiverheid,
Gelijkt ze recht een jonge maagd,
Die sierlijk witte kleedren draagt.

2.

Een maagd, die eerbaar, ongetrouwd,
De kuischheid voor haar kleenood houdt,
En die de bloem haars jeugds gewis
Wil gunnen dien, die 't weerdig is.

3.

Twee minnaars spelen in haar zin,
D' een draagt haar liefde, en d' ander min:
D' een biedt zijn trouwe op deugd en eer,
En d' ander, dat hij haar schoffeer'.

4.

Wat ongelijker vrijers doch!
God en de Wereld, vol bedrog:
De ziele slaat ze beide ga,
En eindlijk gaat bij 't vleesch te rã.

5.

Het vleesch, dien 't zienlijk oog behaagt,
Te weeg brengt, dat de onnooz'le maagd
Den Hemel zijn verzoek ontslaat^[1],
En met de wereld boelen^[2] gaat.

6.

De wereld, die op 't tijdljik zaait,
De bloem haars frisschen maagdoms maait.
Den zomer, die zoo vrundlijk bloost,
Volgt fluks een strengen zuren oogst.

7.

Het maagd'lijk bloed ligt nu geschend,
En is een gast-huis vol ellend,
Want als de lust nu is voor-bij
Zoo wordt de boel haar weêr-partij.

8.

Dood-wonden hij zijn bij-wijf slaat,
Berooft haar 't spier-wit, rein gewaad;
Scheidt van haar, laat ze, naakt en bloot,
Verworpen liggen, voor half dood.

9.

Zij klaagt, zij zucht, zij steent, zij kermt,
Tot dat den Hemel haars ontfermt:
En of zij schoon dees straf verdient,
Zoo is hij nog de zelfde vriend.

10.

Ten beste van de aanstaande bruid
Schikt hij een rei van maagden uit,
Die 't arme schepsel, op een kruis,
Gaan dragen in 't behouden huis.

11.

Met wijn en olie hij beleefd^[3]
Al haar gezondheid weder geeft;
Zijn hert-wond strekt haar een fontein,
Daarin hij haar laat wasschen rein.

12.

Hij trekt ze purpren kleedren aan,
En laat ze voor zijn aanzicht staan,
En spreekt: "boetvaardige vriendin!
"....."

Ik geer u 't hert, en ziel, en zin."

13.

Hij steekt ze een trouw-ring aan haar hand,
Tot eenen zekren onder-pand,
Tot teeken van onfeilbre trouw,
En neemt ze tot zijn echte vrouw.

[Pg 101a]

14.

De bruid bezwijmt en is als stom,
Omdat zoo rijken bruidegom
Bekleedt haar armoede, en haar leid[4],
En spreekt, vervuld met dankbaarheid:

15.

"Wie ben ik? of van wat geslacht,
Dat gij nog op mijn snoodheid acht,
Ziet zoo veel edeler voor-bij,
En voegt mij aan uw rechter zij?"

16.

"Noch tijds, noch oudheids[5] ongeval
't Geheugnis mij ontvreemden zal
Van 't rijk en onweerdeerlijk goed,
Daar gij de onzaalge mede ontmoet."

17.

"Verweerdigt slechts mij, assche en stof,
Dat ik verkondige uwen lof,
Dat steeds mijn mond uw weldaad wekk',
En een trompet uws roems verstrekk'."

18.

De Ziel, met God van Hemelrijk,
Aldus verknocht in 't huwelijk,
Wordt zwanger, en, naar 's bruid'goms beeld,
Veel deugden hem tot kindren teelt.

[1] Voor a f s l a a t.

[2] Verouderd voor b o e l e e r e n.

[3] Gelijk reeds meer voor m i n z a a m.

[4] Voor l e e d.

[5] Gelijk reeds herhaaldelijk voor o u d e r d o m.

**DE
HELDEN GODES DES OUDEN VERBONDS.**

Aan de Oudvaderen, Priesteren, Koningen, Profeten, en Helden.

Klinkert.

Oudvadren, uit wiens stronk de stammen zijn gesproten:
Aartspriestren, die 't altaar met vuur en vleesch besloegt:
Gekroonde koningen, die d' heil'ge scepters droegt:
Profeten, die den volk' hebt Gods geheim ontsloten,

En strijdbaar' helden, die met schitterende degens
Den vijand 't voorhoofd boodt, en randden Moab aan
En Ammons ridderschap, en t' huis keerde, overlaân,
Met bloedige trofeên, met zoo veel roofs en zegens:

Duldt, dat mijn Zangeres komt met haar herp verbreên,
Hoe gij geteeld, gesmookt[1], geheerscht, geleerd, gestreên,
En overwonnen hebt; duldt, dat ik mij vermake

En spiegel in uw deugd, en andren mede deil[2]
Al 't geen de Geest beschreef tot nut van 's menschen heil
Op dat elk een met mij in 's Hemels liefde blake.

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAAN.

**DEN WIJZEN, GELEERDEN EN WELERVAREN HEER
JOHAN FONTEYN,**

DER ARTSNIJEN DOCTOR, EN LIEFHEBBER VAN ALLE GOEDE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Al is het zoo, dat de mensche zich met recht bedroeven moet, en schaamrood zijn aanzicht ter aarden slaan, wanneer hij aanmerkt, hoe vele zwakheden hij in dit leven onderworpen is, zoo dat men met recht, voor zoo veel het lichaam aangaat, alle onvernunftige[3] dieren mag gelukkiger achten, en boven hem stellen: nochtans aanzierende, hoe God almachtig zoo velerhande zaden, wortelen, kruiden en andere dingen laat opwassen, om zijn gebreken weg te nemen en zijn wonden te zalven, zoo kan hij wederom moed scheppen, en zich billijk in zijn ellende troosten, gemerkt hij nog raad voor zijne kwalen vindt. En evenwel of de nature jaarlijks zoo veel nutte spruiten uit haren schoot en boezem te voorschijn brengt, zoo waar deze troost nog ijdel, indien God de eeuwen niet doorgaans[4] zegende met kloeke en verstandige genezers, die de ziekten kennen en onderscheiden, en de heilzame artsnije den krankten bekwamelijk toepassen. De oude Heidenen hebben dit, hoewel niet in zijn rechte mate, erkend, wanneer zij kerken bouwden, en als Goden eerden den genen, die in deze hemelsche kunst uitmuntig[5] en den kwijnenden troostlijk waren: gelijk zij, onder andere, Æsculapius als een God hebben aangeroepen, die zelf te Rome zijnen tempel hadde, en van wie gezegd wordt, dat hij de bleeke schimmen ter Hellen uit dede komen. Indien wij hedendaags ook tot die blinde afgoderije geneigd waren, wij zouden lichtelijk mede in dat gebrek vervallen: want onze eeuwe is zoo ongelukkig niet, of wij zijn gezegend met uitnemende verstanden, die in deze Goddelijke wetenschap uitsteken; en zoo het ons als den Grieken geoorloofd waar, de waarheid met versierde[6] sprookskens te bewimpelen, en onder de schorse van gedichte fabelen te verbergen; wij zouden mogen voortbrengen[7], hoe in Holland, omtrent den Amstel, een Fontein gevonden wordt, die door hare springaderen zoo heilzame druppelen uitwerpt, dat ontallijke krankten, die ze smaakten, haar verloren gezondheid weder gevonden hebben. Wat dit gezegd is, kan een ieder licht vaten[8], die den raad gebruikt en de hulpe genoten heeft van uwe E., die deze loflijke stad een Fontein van heilzame artsnije verstrekt, en die billijk moogt gerekend worden onder het getal van die gene, daar de geleerde Tomas Garzon af getuigt, "che per invidia de' loro nomi da se stessi chiari e famosi, piu che non sono i raggi di Febo à mezo giorno[9]." Zoo dat wij, overwegende de ontvangen diensten en weldaden, ons licht aan uwe E. zouden vergrijpen, ten ware dat wij God erkenden te wezen de eerste oorzaak en borne[10], van dewelke alle goede gifte ende alle volmaakte gave is afdalende: die ook de sterflijke menschen als werktuigen tot zijns naams eere bezigt. Waarom wij dan naast de Alderhoogste met recht de zulke, om der kunsten wille, in haar behoorlijke mate eeren, en in weerden houden. Hetwelk mij ook veroorzaakt, deze mijn Helden Godes uwe E. op te dragen: waar toe mijn Zangeresse gantsch geneigd is, overmits uwe E. de dichtkunst met een lieflijk gemoed omhelst, ook somtijds uit lust oeffent: zoo dat uwe E. zeer gevoegelijk evenaart met[11] de voortreffelijke Erotimus[12], daar de hoogdravende[13] heer Torquato Tasso, in het elfde gezang van zijn Gierusalemme Liberata, aldus af[14] zingt:

[Pg 101b]

En d' oude Erotimus[15] alreë van Padus[16] vliet
Zich tot 's gekwetsten troost met vlijt gebruiken liet:
Die van het heilzaam nat, van planten, en van kruiden
't Gebruik verstond, en wist elks krachten te beduiden,
En had de gunste nog der Muzen op zijn zij,
Doch met de minder eer veruoegd was van artsnijs;
De kwijnend' hij den dood alleenlijk zocht t' ontschaken,
En veler namen hij onsterfelijk kost maken.

[Pg 102a]

Ontvangt dan, jonstige en konstige Fontein! zulks als ons de Hemelsche Fonteinader gejongd heeft, en blijft zoo genegen om de kranke lichamen op te helpen, als zij wel ernstig aanhouden, om uwe hulpmiddelen te genieten, en leeft langer als wij wenschen dorven.

T' Amstelredam, den 11. van Sprokelle[17] 1620.

Uwe E. en A. dienstdiende
I. V. VONDELEN.

AAN DEN OPMERKENDEN EN VERSTANDIGEN LEZER.

Die, een kwaad voorschrift nabootsende, wat goeds waant te maken, is verre verdoold. Een goed leerling moet dan noodwendig op een goed voorbeeld stercoogen[18]. Zoo gaat het in menschelijke kunsten en wetenschappen: zoo ook in heilige en Goddelijke oefeningen. Hier zijn voor al goede voorgangers van noode, om geen slimme[19] gangen te gaan. De alderbeste en veiligste zijn schriftuurlijke, en zulke die de Heilige Geest heeft doorluchtig gemaakt: 'twelk zijn de Heiligen des ouden en nieuwen verbonds. Die van 't oude verbond brengen wij hier, als op het tooneel, voor eerst te voorschijn. Geen ware Godgeleerde zal ons hierom met donkere wijnbrouwen[20] stuurs aanzien: want wij doen effen[21] het zelfde, dat de Godgeleerde schrijver tot den Hebreën al over lange dede, als hij (aanmerkende, dat al wat voorhenen geschreven, ons tot leeringe nagelaten was) de Vaderen des Ouden Verbonds optelde, en haar heerlijke daden elk in 't bijzonder den geloovigen Kristenen op het rijkste voor oogen schilderde, en, als een goed huisheere, niet alleen nieuw, maar ook oud uit zijn trezoor voortbracht. Hier over was hij zoo weinig te berispen, als Kristus, zijn Meester, die hem op dusdanige wijze was voorgegaan. Wil men ons voorwerpen[22], dat men de voorbeelden des ouden en nieuwen verbonds met onderscheid moet aanmerken: dat wij de Heiligen, die vóór en onder de wet leefden, moeten navolgen alleen in 't gene, daarin zij ons als navolgbare voorbeelden zijn nagelaten: zulks staan wij toe, en dit heeft ook de gedachte schrijver omzichtig aangemerkt, als eener[23], die wel verstond, dat de wet door Mozes gegeven, maar genade en waarheid door Jezus Kristus geworden was: dat de wet de schaduw van toekomstige goederen, en niet het beeld der dingen zelve behelsde. Hier most gewisselijk op gepast[24] zijn. Die dat niet dede, zoude lichtelijk een mengelmoes van de Wet en het Evangelie maken, en een verboden Mozaïsche, met een geoorloofden Kristelijken Godsdienst te zamen smelten. Nu in Kristus' dood het voorhangsel des tempels gescheurd is, weten wij, dat de donkere schaduwen des wets voor het licht van de Evangelische waarheid wijken moeten: dat de vergaderinge der geloovigen niet alleen te Jeruzalem, maar aan alle oorden der wereld heilige handen tot God mag opheffen. Kristus, des wets einde, jont[25] alle dingen een ander aangezicht[26]. In hem is het oude vergaan, en het is al nieuw geworden. Zie ik den eersten aardischen Adam gevallen, ik gedenk aan den anderen hemelschen, die door zijn volkomen en onbevleete gerechtigheid den gevallen mensche, volgens zijn gedane belofte, wederom heeft opgerecht. Zie ik Abraham al bestorven het mes trekken, om zijnen eenigen Izaäk te offeren: mij schiet in den zin, hoe God de Vader de wereld alzo lief gehad heeft, dat hij zijnen eenigen Zoon gaf tot den smadelijken dood des kruises, en ik verwonder mij beide over Gods vaderlijke liefde tot het menschelijk geslacht, en Jezus' kinderlijke gehoorzaamheid neffens zijnen Hemelschen Vader. Verneem ik, hoe Jozef in Egypten op den troon der eeren[27] zit, om gedurende de gezegende oogsten te voorzien tegen de aanstaande onvruchtbare tijden: zoo word ik gedachtig, hoe Kristus ter rechterhand zijns Vaders zittende is verheerlijkt, en tot een hoofd der gemeenten gezald, om te waken over zijn strijdende Kerke. Leidt de oude Wetgever, Mozes, Israël uit Faro's slavernije: Kristus, de nieuwe Wetgever, voert zijn volk uit der zonden dienstbaarheid, en het geweld des Duivels. Gaat Aäron in het alderheiligste wierookken: Kristus, onze warachtige Hoogepriester, niet door bokken of kalveren, maar door zijn eigen bloed, offert hem zelve zijnen Vader tot eenen zoeten reuk, en verschijnt voor ons in den Hemel voor het aanschijn van Gods onverdraaglijke[28] Majesteit. Zoo de Israëlieten haar van Jozua, Gedeon, Samson, en andere, als van hare Verlossers roemen: wij beroemen ons van den Heiland aller menschen, hetwelk[29] Jezus Kristus is. Keert David al bebloed en zegenrijk, met roof overladen, van den slag der kinderen Ammon: Kristus, onze geestelijke koning, met het kruis overwonnen hebbende, vaart met veel heerlijker trofeën de poorten in van het nieuwe Jeruzalem, en wordt gewillekomd[30] van veel duizendmaal duizend Engelen en Hemelsche Heerscharen. Verwonderen haar de Israëlieten over Salomons wijsheid en heerlijkheid: Kristus, de wijsheid Gods, heeft schoonder luister, en zijn glorie en majesteit verdonkert de eere van Davids nazaat. Hebben de Joden veel Profeten tot onderwijzers en leeraars: wij luisteren naar eenen grooten Profeet en Leeraar, die ons van den Vader uit de wolken bevolen wordt te hooren, en op wiens brein de driemaal heilige Geest, als een zuiver duifken, heeft gerust, doen zich den Hemel opende. Wederom vermaant mij Abel tot oprechtigheid: Melchisedech tot rechtveerdigheid: Loth tot gastvrijheid: Abraham en Izaäk tot

[Pg 102b]

gehoorzaamheid: Jacob tot ootmoed: Jozef tot kuischheid: Mozes tot zachtmoedigheid en getrouwigheid: Jozua en Caleb tot standvastigheid: David tot vurigheid en dankbaarheid: Salomon tot godzaligheid: Micha tot vromigheid: Hiob tot geduld: Tobias tot godvruchtigheid, &c. Hebben deze Goddelijke helden en Hemelsche fakkelen eenige deugden met malkanderen gemeen, gelijk zij doen: zij zijn ook door d' een of d' ander deugd van den ander onderscheiden. Elk in 't bijzonder munt in iet wat bijzonders uit: gelijk kostelijke steenen, peerlen, en diamanten, die, alhoewel ze te zamen dierbaar en van uitnemende weerde zijn, nochtans ergens in, door zekere schoonheid, verwe, glans, of maaksel onderscheiden worden, en gelijk de sterren in 't voorhoofd des blinkenden hemels, die, schoon zij te gader licht en helder zijn, nochtans in glans en klaarheid ook in grootheid verschillen. Hier hebby de Vaderen, uit wiens lendenen zoo doorluchtige stammen gesproten zijn, en die op de Goddelijke beloften gesteund hebben. Hier ziedy de Priesteren, die God naar zijn eeuwige wijsheid, als met zijn hand, gekleed en gecierd heeft. Hier aanschouwdy de helden, wien God zelf het mes heeft op de zijde gegord, en die met haar vromigheid ons tot den geestelijken strijd opwekken. Hier pronken de koningen, die, met balsem overstort, het haar met gulde kroonen dekten, en met de rechterhand de beperelde rijksstaven zwaaiden: en hier hoorde de Profeten, door wiens mond de Geest des Heeren heeft getrompettet de komst van de beloofde Messias. Dit zijn de Koningen, Priesteren, Heiligen, en Profeten, die met gerekten halze hebben uitgezien, en verlangd naar den grooten Zaligmaker des menschelijken geslachts. Dit zijn de lichtende tortsen, die van het warachtige licht getuigden, hetwelk verlichten zoude al, die in de duisternisse en schaduwe des doods zaten. Zij al te zamen verstrekken ons een groote wolke van getuigen. Het geloove draagt moed op deze overwinners, die zoo gelukkig onder haar baniere gekampt hebben. De een is om zijn Godbehagelijke offerande zijns broeders roof geworden, en heeft, zijn bloed onnoozel en onschuldig uitstortende, den Hemel de wrake bevolen. De ander heeft in een godlooze stad, onder een Godvergeten volk zoo met zijnen wandel gelicht, dat hij alleen met zijn twee dochters weerdig is geacht, Gods vlamme toorne te ontgaan, en van de Engelen uit den brand gerukt te worden. De een heeft, God vertrouwende, een gewillige ballingschap aangenomen, en zijn eenig weerdste pand niet ontzien den Heere op te offeren. De ander, in zijn bloeyende jeugd, wilde zich niet ontzuiveren met zijns heeren bedegenoot, al was het dat ze hem, met haar uitnemende schoonheid en smeekende woorden, daar toe vleide en aanlokte. De een heeft een weeldig paleis en prachtig hof, en het goud van de Egyptische kroonen en troonen versmaad, en zijn dagen pijnlijk in de woestijne met veel ongemaks onder een halstarrig volk gesleten. De ander heeft, als er veel duizenden wantrouwden, op Gods toegezeide beloften onwankelbaar gesteund, en eer door het vertrouwen, als door het zweerd machtige en geweldige koninkrijken veroverd, en Israël den buit van de verbannen Heidenen uitgedeeld. En zoo voortgaande van persoon tot persoon zouden wij ten leste blijven staan, als voor het voorhoofd geslagen, aanmerkende wat het geloove al in deze helden gewrocht heeft. Maar het zal ons genoeg zijn, dat wij eenige hebben aangeroord, op dat de lezer merke, wat nuttigheid het toebrenge, wanneer men met aandacht overweegt het leven der heiligen: hetwelk als eenen stok is, zeer gediensdig den genen, die als pelgrims naar het nieuwe Jeruzalem wandelen: een heilzame artsnijs voor alle flauwigheid des gemoeds: eenen spiegel om der zielen[31] vlekken te kennen: eenen onfeilbaren wegwijzer in alle omwegen van des werelds doolhof: eenen vermakelijken lusthof voor den inwendigen mensch: een verkwikkende springende borne voor heilgeerige herten: een schole voor de onervarene: een licht voor alle blinden. Lijdt iemand onschuldig: hij troostte zich met Abel. Waarschouwt iemand te vergeefs: hij gedenke aan Noach. Woont iemand onder de godlooze: hij lichte met zijn leven, als Loth. Is iemand vreemdeling: hij verzel zich bij Abraham. Wordt iemand van de geblankette wellust aangelokt: hij houde zich aan Jozefs schouderen. Verlaat iemand noode dees aardsche glorie en vergankelijke schatten: hij lette op Mozes' voorbeeld. Drukken u ellenden en rampspoên: zijt geduldig als Hiob. Vervolgen u dienaren van afgoden en tyrannen: blijft getrouw, als Daniël &c.; ziet eens, hoe groote rijkdommen en dierbare kleinodiën hier schuilen! Opdat wij ons dan te beter zouden mogen spiegelen in het leven van de uitstekendste schriftuurlijke Heiligen des Ouden Verbonds, zoo hebben wij haar aller wandel kort in rijmen begrepen, en ons zelven zoo vermakelijk als stichtelijk geoefend: en om zulks te bekwamer voor te stellen, deden wij haar, als of ze zelve leefden, spreken per prosopopœiam, of personeerings[32] wijze. Dat ze haar somtijds in een derde persoon laten hooren, geschiedt om eenige aangename verandering bij te brengen. Laat ons dit niet euvel afgenomen worden. Gebruiken wij ook somtijds eenige geoorloofde dertelheid of poëtsche vrijheid: rekt ons zulks niet tot zonde. Het welk geschiedende, lezer, en zoo wij vernemen, dat u onze geringe arbeid gevalt, zullen veroorzaakt zijn[33], d' een of d' ander tijd, de Helden des Nieuwen Verbonds aan den dag te brengen. Vaart wel.

[Pg 103a]

[Pg 103b]

Klinkert.

Och! of 't geoorloofd waar te dansen met de reyen
Der heil'ge zielen, die der hemellieden spoor
Navolgen en God lof toejuichen, in het koor
Des hoogen Hemels, wijd van droefheid afgescheyen:

Hoe zou de Geest, van 't lijf ontslagen, gaan verbreyen
Des allerhoogsten roem, en, met een heldre stem,
Hem zingen in de kerk van 't nieuw Jeruzalem,
En volgen met zijn keel der Engelen schalmeyen:

Maar overmids ik hier, nog vremdeling, beneên
Moet zuchten, eer ik mag het Heiligdom betreên,
Dat onz' hoogpriester heeft geopend voor ons allen:

Zoo offer ik u, Heer! der gener wandel, die
Ik, in 't gewijd pampier uws Geest^[34], uitmunten zie:
Laat u den leegen toon uws dichters doch gevallen!

DOOR EEN IS 'T NU VOLDAEN.

ADAM, DER VADEREN VADER.

1 Cor. 15.

Want gelijk zij alle door Adam sterven: alzoo zullen wij alle door Kristum levendig worden.

Ziet hier een klomp, gezield naar 's Hemels beeldenissen:
Die, om gehouwd te zijn, most fluks een ribbe missen:
Die, geeuwende uit den droom ontsprongen, d' eerste dag
Zijns levens voor hem staan zijn herts-lieve^[35] Eva zag.
Hij riep (doen schaamrood zij ontzag te komen nader):
"Mijn bruidjen! treed vrij toe; wij twee zijn doch te gader
Een zelve vleesch en been. Manninne, zijdy daar?
Is 't u te wil? zegt ja; zoo is ons houwlijk klaar."
"Ja, ja!" riep d' eerste maagd, "laat ons de bruiloft vieren,
En de Eng'len noên ter feest, de voglen, en de dieren."
De bruijom nam zijn bruid, den Schepper zong men prijs,
Men hield er open hof in 't weeldig paradijs.
Maar och! 't en leed niet lang, 't oud Slangevel bezeten^[36]
Bekoorde 't jonge Wijf met zotte lust, om t' eten
Van 't korts verboden fruit, om toetsen goed en kwaad,
En Adam, onbedacht, volgt heilloos 's vrouwen raad.
Daar lag een huis!—helaas! uit was 't met al haar weelde,
Zoo fluks begeerlijkheid vernoegd de zonde teelde.
Men weefde 'r vijgeblaân, men school er onder 't lof,
Doen God zijn donderstem liet hooren in den hof.
't Onsterf'lijk boomgroen meer hun haar niet mocht beschimmen^[37]:
De gaarde wierd bewaakt van een der Cherubimmen^[38]:
Der Vadren bestevaâr^[39], in zweet en ongemak,
Most d' akker ploegen, die met doornen van zich stak:
En 's werelds moeder, laas! met duizend smerten tevens
Haar kindren brengen voort in 't bange licht des levens.
Het ongelukkig paar, in d' oogst van zoo veel weên,
Vlood met 't gemoed van de aarde, en bouwde d' hope alleen
Op 't heilig vrouwenzaad, dat haar en haar zaads smetten
Afwasschen zoude, en eens 't Serpent den kop verpletten.

[Pg 104a]

ABEL, DE EERSTE MARTELAAR.

Heb. 11.

Door het geloove offerde Abel Gode een beter offerande als Caïn, door de welke hij betuigd is rechtveerdig te zijn, dewijle God over zijne gaven getuigenisse gegeven heeft: ende door dit zelve spreekt hij nog, hoewel hij gestorven is.

Onnoozel was mijn hert, dies gretig ik beschudde
 Voor 's bijtwolfs achterkies, mijn makke, onnoozle kudde,
 Terwijle Kaïnbroër omwroette met den ploeg
 Zijn akker, die hem nooit betaalde pachts genoeg.
 En wetende, dat ik verplicht was lof te geven
 Hem, die mijn vliezen^[40] 't gras dede aan de ribben kleven,
 Ik Kaïn voorhiel of, als ik mijn lammren-dracht,
 Hij d' eerstlingen zijns oogsts ook t' off'ren was bedacht?
 Ik had gehoor; wij twee eenmoedig^[41] ons verspraken^[42],
 En deên ons giften op een tweeling-heuvel blaken:
 Mijn vuur golfd' hemelwaart, zoo dede ook 's offers smook,
 Maar hem bedekte een wolk van neêrgeslagen rook.
 Waarom, van gramschaps brand in 't aangezicht ontsteken,
 Hij met een stuursch gelaat schiet van mij, zonder spreken.
 Ik zuchtte, ik was begaan, en van veel weenens nat,
 Omdat ik 's Broeders haat op mij geladen had.
 Ik bracht hem een geschenk van lammren zonder smetten,
 Op hope om zijnen wrok en piek^[43] wat te verzetten;
 Dan ach! 't was al vergeefs. Een wijle tijds geleên
 Hij mij gemoette op 't veld, geliet hem wel te vreên,
 Hij bracht me, ik volgd' hem op een onbetreên passagië,
 Benoorden sloegen wij in 't droefst'^[44] van een bosschagië,
 Die van de voglen nooit gegroet was noch bekend,
 En daar tot nog toe nooit kwam mensch noch vee omtrent:
 Hij, op zijn luim, als hij zijn tanden had doen knersen,
 Een groote keisteen greep, en bliksemde mijn hersen
 Met zeenwen^[45] uitgerek: ik sneuvelde, en ik viel,
 En zoo ik mij nog repte, hij, met zijn slinker hiel,
 Den krop mij worgde toe; daar lag ik zonder sprake,
 Het bloed ten monde uitvlood, dat d' Hemel liet de wrake
 Van d' eerste broedermoord bevolen; mijnen geest,
 Ontschakeld van het lijf, was d' eerste, die ter feest
 In 't koor der zielen kwam, en, daar in grooter weerden,
 Den broedermoorder hier liet balling op der eerden.

SETH, DE GODVRUCHTIGE.

Gen. 5.

Seth was honderd en vijf jaar oud, en genereerde Enos, en leefde daar na acht honderd en zeven jaar, en genereerde zonen en dochteren, dat zijn gansche ouderdom werd negen honderd en twaalf jaar, en sterf.

Mijn moeder vond haar ziel doorregen met een sabel^[46]
 Van droefheid, als zij rook^[47], hoe deêrlijk haren Abel
 Had Kaïns haat bezuurd. "O!" riep ze, "dat valt zwaar,
 Te hebben opgezoogd een broedermoordenaar!
 Ach, Abel! Abel, ach! wat is u wedervaren?
 Wat droom ik al van moord met opgesteken haren!
 Had God dan met een eed verzworen en ontzeid,
 Te nemen in zijn scherm uw zoete onnoozelheid?
 Gaat hij, in 's vromen nood, zoo licht zij u aanschijn wenden,
 Dat hij, zoo snooden schelm zoo heilgen ziel laat schenden?
 Heeft Abel dan om zunst^[48] hem dagelijks gerookt,
 En al de rotsen hieromtrent haar kruin verschrookt?
 Of was hij achteloos te knielen en te buigen?
 Neen, d' heilige assche, alsins verwaaid, kan nog getuigen
 Van zijn Godsdienstigheid; en of hij is vermoord,
 D' een klippe zegget^[49] steeds aan zijnen nabuur voort." &c.
 Dus klaagde de arme vrouw, tot dat verstreken waren,
 En zij bereiken mocht een eeuwe en dertig jaren:
 Doen knikt' haar d' Hemel toe, die, in zoo bangen nood,
 Haar zwangerde, dat zij mij teelde uit haren schoot:
 "Nu hebbe ik," sprak ze, "nog naar wensche een vrucht verworven,
 Die wekken zal hetgeen met Abel was gestorven;
 Een zoon, die, vroom en goed, het goed van 't kwade schift,
 En Kaïns boosheid zij een rechte tegengift;
 Een zoon, wiens vroomheid zal bekeeren de alderboosten,
 En 's moeders hert, gemat van droefheid, eindlijk troosten."

[Pg 104b]

ENOCH,

DIE 'T GRAF VERSMAADDE.

Eccles. 44.

Enoch behaagde den Heere wel, en is weg genomen, op dat hij der wereld een vermaninge ter boete ware.

Mijn meester Seth 't gezet^[50] des Hemels op mij entte,
En Gods geheimwet in mijns herten tafel prentte,
En goot mij in 't gemoed een Goddelijken reuk,
En perste mij, zoo dat mijn ziel van jongs een kreuk
Behield van vreeze Gods, die zoo heeft toegenomen,
Dat mijne wandel strekte een spore d' andre vromen:
Die, weinig in getal, schier wierden afgemat
Van Kaïns boosheid, die het heilig zaad vertrad.
Ik, speurend' hoe hij gaf Godvruchtigheid ten roove,
Met Seth oprechten hielp den standaard van 't geloove,
Met ongel en laauw bloed des altaars plat beslaan,
En met gebeên om hoog naar 't sterrenwelf opgaan.
Van waar de driemaal groote en heilige God der Goden,
Mij ziende groeyen in veel deugden ongeboden^[51],
En hoe mijn lijf mijn ziel strekte een gewijde kerk,
Dat veel te zuiver achtte, om dekken met een zerk:
Dat veel te weerdig schatte, om van de dood verbolgen
Te zijn verbeter, en van 's kerkhofs keel verzwolgen.
Waarom ter aarden hij een vuurge wolke boog,
Waar in hij mij, als in een koets, ten Hemel toog:
Van waar het sterflijk volk gejongd wordt nog van verren
Te aanzien mijn oogen, niet meer oogen, maar twee sterren;
Twee sterren, daar ik mede aanschouwe 't schoon aanschijn,
't Schoon aanschijn Gods met opgeschovene gordijn;
Gordijn, die hindert^[52], dat de sterfelijke menschen
Niet zien het geen ik zie, met eindelooze wenschen.
O licht! o, dag! o schoon! o doel! o weelde! o vreugd!
Wanneer zal u de rest der heilgen zien verheugd?
O mann'^[53], zon, spel, bloem, troost! wanneer, in 's Hemels stoelen,
Zal u elk smaken, zien, aanhooren, ruiken, voelen?—

NOACH, D' OUDSTE SCHIPPER.

Heb. 11.

Door het geloove Noë van God vermaand, van het gene dat men nog niet en zag, vreesde, en maakte de arke tot zijns huisgezins behoudinge: door de welke hij de wereld oordeelde, en is der gerechtigheid, die na den geloove is, erfgenaam geworden.

Hoe 't menschelijk geslacht meer wies, meer wies de boosheid:
 De wereld wierd een poel vol stanks en goddeloosheid.
 De jonffren snoerden op met goud hun[54] gouden haar:
 En timmerden[55] haar pruik met transen wonderbaar:
 Haar halzen, blank als sneeuw, zij preuts en opgeblazen
 Omkransten, mars op mars, met kraauwels portefrazen[56]:
 Haar roô fluweele keurs sleepte als een achterswans[57]:
 Haar lendenen omgordde een ronde toren-trans:
 Zoo gingen zij op 't goud van haar ermboeyen[58] snurken[59],
 En zooltjes geborduurd, al krakende van 't kurken[60]:
 En pronkten, dag op dag, als poppen toegemaakt,
 Zoo lang[61] der heilgen jeugd wierd met haar min geblaakt,
 Gevangen en verlokt; help God! ik zag 't te voren,
 Wat wierd uit 's werelds echt een godloos zaad geboren!
 Veel snooder noch als 't eerste. Ik predikte, maar laas!
 Zij sloegen 't in de wind; zij riepen: "arme dwaas!
 Gaat razen naar uw ark, zoo zuldy niet bedruipen
 Van 's pekels overloop, als wij te hoop[62] verzuipen."
 Men dronk, men klonk er steeds, men hieldet al voor boert',
 Ter tijd, in mijn gesticht[63], van alles wat zich roert
 Ik huisde paar bij paar, en die van mijnen zade,
 En aan mijn zaad verknoopt[64], ik meê te vluchten raadde.
 Den Hemel stelde fluks zijn sluizen op altoos,
 Tot ik der bergen kruin uit mijn gezicht verloos.
 Den naam des Heeren wij geherbergd hier aanriepen,
 Tot, 's Hemels toorn, gekoeld[65], de stroomen weêr verliepen,
 En 't groote galioen, ontslagen van het nat,
 Zijn bodem stiet en strandde op 't hoofd van Ararat:
 Daar legrende tot dat, van boven aangesproken,
 Wij op 't bemost altaar deên onzen offer smoken,
 Die d' Hemel zoo geviel, dat hij, met heilige eên
 Zwoer, met geen zendvloed[66] meer het aardrijk te vertreên;
 En, tot verzeegling ons te hoên van zulk verderven,
 Hij in de wolken spande een boog van duizend verven.

**MELCHISEDECH,
 DE KONINKLIJKE PRIESTER.**

Heb. 7.

Deze Melchisedech was koning van Salem ende des alderhoogsten Gods priester, de welke Abraham te gemoet ging, als hij weêrkeerde van den slag der koningen, en zegende hem.

Wie dat mijn vader was en moeder, ik verholen
In donkre nachten laat 't geheimenis bevolen:
Doch roemen derf ik wel, dat Salem voor gewis
Mij danken mag, dat zij een stad geworden is:
Doen ik de kruinen eerst wist van dees heilge rotsen
Fraai op te tooyen, en met steen-werk op te botsen[67].
Doen ik dees heuvlen huwde, en gordde met een muur,
Opdat voor 't uitheemsch staal en 't eislijk oorloogs-vuur
Mijn burcht mocht zeker zijn, en 't arme volk in vreden
Zijn dorpels onder mij gerust en veil[68] betreden.
Maar of 't u vreemd scheen, dat ik kroon en myter voer
Op mijnen schedel, dien nooit vlijm noch scheermes schoer,
Ik antwoord: dat God zelf, van zijn gewelfde woning,
Mij tot zijn priester zalfde en kroonde tot een koning.
Mijn heiligheid oon[69] vlek d' aanstaanden priestren laat
Vrij dienen tot een lamp in haar gewijde staat.
De Goden, die het haar met goud en peerlen eeren,
Laat vrij rechtveerdigheid van mijnen sceptor leeren.
Nooit hebbe ik op 't altaar gevuurd[70] met valsche schijn:
Nooit kreukte ik iemands recht, maar gaf een ieder 't zijn.
En uit dit vroom gemoed ik brandde naar d' oprechten:
Waarom, zoo haast ikoord', hoe Abram met zijn knechten,
In boersche onordening, de dwingelanden van
't Groot Syriën trof aan, en overviel bij Dan:
Met brood en wijn verzorgd ik hem en Loth ging tegen,
Uitbreyende over haar mijn priesterlijken zegen.
Wie met zijn ooge in mijn aandachtig aanschijn speelt,
Ziet, hoe Melchisedech zoo levendig afbeeldt
Een hooger priester, wiens beginsel Goddelijker
Bereiken niemand mag met een veerziende kijker:
Een koning, die ontving een schoonder diadem,
En zijnen troon beschaâwt[71] in 't nieuw Jeruzalem.

[Pg 105b]

**LOTH,
HET ZOUT VAN SODOMA.**

S a p . 10.

De wijsheid verlost den rechtveerdige, doen de godlooze omkwamen, doen hij vlood voor het vuur, dat op de vijf steden viel.

O Loth! wat strenger lot was 't u, zoo wijd te zwerven,
 En van uw vaderland den Hemel te gaan derven?
 Doch God verzag^[72] uw schâ, doen als een rijke zee
 Ging golven over 't groen het witgewolde vee,
 Zoo dat haast neve en oom, door 't krimpen van de weiden
 En d' aanwas van haar kudd', de nood beval te scheiden.
 Ik sloeg, sampt^[73] mijn gezin, te Sodoma mij neêr,
 Maar 't oorlog veldde dra op onze muur zijn speer:
 Zoo dat geplonderd ik wierd weg gevoerd door bosschen
 En hagen, daar op 't slag^[74] mijn oom mij kwam verlossen.
 Met vreugde vond ik weêr de dorpel van mijn huis,
 Daar, aangevochten van een goddeloos gespuis,
 Ik met mijn wandel lichtte, en daar twee jongelingen
 Wij in de schaduw van ons gastvrij dak ontvingen;
 Twee gasten, die, gedaald van 't Hemelsche gebouw,
 Verblindden 't geil geboefte als 't haar misbruiken woû.
 Ik neigde kniën en hoofd voor de afgedaalde Goden;
 Zij zeiden: "maakt u op, fluks op! 't is tijd, gevloten^[75]
 't Van God verbannen volk, en uit d' aanstaande brand!"
 Zij leidden mij, mijn helpt, en dochters metter hand.
 Mijn egâ, met gemoed noch met haar lichaam vlugge,
 Omziende, een zout-pilaar bleef achter onze rugge,
 Den neven tot een baak: en zoo fluks steên en land
 Den Hemel met zijn toorts van sulfer stak aan brand.
 Ik, met mijn deernen, in de schaduw der spelonken
 Bleef veilig op 't gebergt, beschermd van vlamme en vonken.
 De maagden (treurig, dat, de volken omgebracht^[76],
 Wierd met zijn val gedreigd het menschelijk geslacht)
 Raadslaagden, en met drank haar ouden vader toefden^[77],
 Tot ze uit de winkelhaak^[78] verstand en zinnen schroefden.
 Ik wierd terstond gewaar een heimelijke vlam,
 Die zoo lang blaakte, dat ik beid' haar maagdom nam;
 't Is wonder, wat de ziel des wijnstoks al kan brouwen!
 Volgt dit kwaad voorbeeld niet, maar wilt dees baken schouwen.

ABRAHAM,
DER GELOOVIGEN VADER.

Heb. 11.

Door het geloove heeft Abraham, als hij verzocht werd, Izaäk geofferd, en hij, die de
 belofte ontvangen hadde, heeft zijnen eenig geboren zone geofferd.

Zoo iemand meten wil mijn heilige voetstappen,
 Dat hij zijn oogen weide in al mijn ballingschappen:
 Dat hij aanmerk' hoe ik om vreë mijn broeder wijk:
 Hoe trouw ik hem ontboei, mijn huis gehoorzaam ijk[79].
 Dat hem ter herten ga, hoe gastvrij ik mij drage
 En d' Englen leger in de schaduw van mijn hage:
 Met wat meêdoogen ik ophoude Sodoms roê:
 Met welk een vast geloove ik leg mij zelve toe
 Te zwangren Sara, met een eenige eerstgeboren:
 Met wat gelatenheid ik, in mijn ega's toren,
 Mijn Hagar geef 't gelei sampt haren Ismaël.
 Doch al dees' zwarigheên zijn niet dan kinderspel
 Ten aanzien van die storm, doen, hard van alle zijden,
 Het scheepken mijns geloofs schip-breking scheen te lijden;
 Als met dees donderstem God zijnen Abram vindt,
 En spreekt: "gaat, offert mij uw eenig troetel-kind!"
 Dat was een wonde in 't hert na zoo veel herde slagen:
 Ik geef te denken, hoe 't een vader al kost dragen.
 Help God! wat ging 'er doen een tij van tegenspoed,
 Hoe worstelde 't geloove en 't vaderlijk gemoed,
 Als ik op d' heilige klip, van droefheid schier verslonden,
 Beide ermen kruiswijs van mijn Izak had gebonden,
 En trok, in God getroost, den sabel uit, beraân
 Om van die zoetebol 't hoofd van den buik te slaan.
 Gewislijk, hadd' er niet een Engel toegeschoten,
 En mijnen erm verlet, de steenrotse ik begoten
 Zoud' hebben met dat bloed, waarin Gods goedigheid
 Mij zijnen zegen had beloofd en toegezeid.
 Maar vraagdy, wat mijn hoop nog voedde in zulke nooden:
 Het leven, dacht ik, kan verwekken licht den dooden,
 En die een klomp bezielde', hem, die voor 't altaar viel,
 Inblazen wederom een levendige ziel.
 Gij vromen, dat's u voor! standvastig allegader
 Dit voetspoor houdt, en volgt mij, aller heilgen Vader!

**IZAÄK,
DE BELOOFDE.**

Heb. 11.

Door het geloove van dingen, die komen zouden, zegende Izaäk zijn zonen Jacob en Esau.

Zoo dra ik kwam in 't licht, de vroëvrouw zal 't getuigen
 En 't vrouwenbuurschap, hoe men zag mijn moeder juichen:
 "O!" riep ze, "geeft dat schaap te kussen aan zijn vaâr;
 Dat langverwachte lot, mijn blijdschap, is 't eens daar?
 O, reikt dat popken hier!" maar had ze in haarder zielen
 Geheimplaatse eens gedroomd, dat ik voor 't mes zou knielen,
 Dat in mijns vaders scheê wierd van de roest geknaagd,
 Die inval had terstond haar vrolijkheid verjaagd.
 Hoewel den Hemel liet de zaak zoo wijd niet komen,
 Dat mij van 't lichaam wierd het jeugdig hoofd genomen.
 Rebecca was mijn lot, die God zoo heerlijk schiep,
 En namaals zoo gerust in Izaks ermen sliep,
 Tot dat gelukkig wij uit haren schoot ontvingen
 Een zegening van twee tweeling-jongelingen.
 Ons blijdschap waar volmaakt geweest in éénder^[80] dracht,
 Had Esau Jacob in goedaardigheid geslacht.
 O ruigen Esau! die om 't moes uw recht verkwistte,
 En dan uit rouwkoop weêr met uwen broeder twistte;
 't Was wel besteed aan u, dat Jacob henen ging
 En eigende, door list, van 's vaders zegening
 't Merg en de vette room. Wat nepen ons al zorgen,
 Dat in uw gramschap gij uw broeder mocht verworgen^[81],
 Zoo gij gezworen hadt. Was 't niet een herd geschil,
 Dat Jacob balling wierd alleen om uwentwil?
 Wat wrochty^[82] hertenleed in 't herte van uwe oudren!
 Wat pak van droefheid gij niet laadde op hare schoudren!
 Doen gij verslingerd aan de dochters hingt van Heth,
 Die 't hoofd u bliezen vol, wanneer gij waart te bed.
 Doch lof zij Zebaoth, die binnen onzen leven
 Ons Jacob tot een troost hadde in de schoot gegeven:
 In wie ik Izak's zaad zoo vruchtbaar zie gesteld,
 Dat wie de vonken aan 't gesternde welfsel telt,
 Die met gezwinde keer ons over 't hoofd gaan gloeyen,
 De zonen telt, die uit de stronk van Abram bloeyen!

[Pg 106b]

**JACOB,
DE WORSTELAAR.**

Gen. 32.

Gij en zult niet meer Jacob heeten, maar Israël; want gij hebt met God en met menschen gekampt, ende hebt boven gelegen.

Voor broeder Esau's wrok gewaarschouwd van mijn moeder,
 Ik zweefde in ballingschap bij Laban, haren broeder;
 Mijn oom ik wilkom was, ik dreef zijn plechtig^[83] vee
 Om Rachels schoonheid, die veel blanker was als snee,
 Veel schoonder als de zon, veel frisscher als de douwe,
 In 't oog haars minnaars, die vergat al zijnen rouwe
 Als hij ontmoeten mocht zijn handgaauw'^[84] herderin,
 Die vaken met hem joeg de geitkens uit en in.
 Maar als, na 't slaven, ik omhelsde mijnen zegen,
 Ik Lea leep^[85] aanzag, die heimlijk had gelegen
 Bij Rachels bruidegom: dus diende ik wederom
 Vier jaar en drie, om mijn verkoren eigendom.
 Als ik gezegend nu nam voor mij te vertrekken,
 Mij Laban ophiel^[86], mids dat mijnen loon zou strekken
 Het bont gesprenkeld vee, daar ik terstond met list
 Rechtveerdelijken in^[87] mijn baat te woekren wist:
 Waarom, als ik mijn oom zag in 't gelaat ontsteken,
 Ik op 't geleide Gods mijn leger op ging breken,
 En week het aangezicht mijns schoonvaârs, die wel haast
 Al hijgende, ter vlucht, mij vinden kwam verbaasd;
 Wij raakten in verdrag na 't onderling krakeelen:
 Hij zegende ons, ik ging hem Jacobs God bevelen,
 En spoedde mijnen tocht, en worstelde zoo trotsch
 Met d' Engel op de weg, dat hij den zegen Gods
 Most spreken over mij. Niet lang hier na, wij spoorden^[88],
 Dat Esau op ons komst' zijn heer stelde in slagoorden,
 En schrikten zoo hij kwam op onzen leger aan.
 Ik zocht met diepe ootmoed zijn gramschap t' ondergaan,
 En won zijn herte, en zag haast Izak, de stok-oude,
 Die mij betastte, maar van blindheid niet aanschouwde.
 Hij sleet gelijk een kleed van oudheid, tot ik droef,
 Met Esau, in het graf zijn dor gebeente groef.
 Hoe namaals ik mijn ziel om Jozefs ziel ging kwellen,
 En zegende mijn zaad, mag Jozef u vertellen:

JOZEF,
DER JONGELINGEN SPIEGEL.

Heb. 11.

Door het geloove meldde Jozef, als hij sterf, van den uitgang der kinderen Israëls, ende gebod van zijne gebeenten.

Ik hadde in 's vaders hert de voorplaatse ingenomen:
Mijn broedren zulks verdroot; 't geheim van mijne droomen
Haar gramschap feller sleep. Waarom, als ik gegaan
Op 't veld kwam, riepen zij: "daar komt de droomer aan,
Dat geldt hem zijnen kraag[89], zoo derf[90] hij niet meer zuigen
Uit zijnen duim, dat wij, elf sterren, voor hem buigen,
Sla dood die jonge wulp!" maar Ruben, nog bedut[91],
Te weeg bracht, dat ze in 't hol mij lieten van een put.
Hier dook ik, tot ze mij goedkoop verzekren gingen
Den Ismalieten, voor viermaal vijf zilverlingen,
Te Memfis omgeveild zoo ras niet, ik gold meer.
Doen Faro's kamerling[92] wierd mijnen tweeden heer,
Mijn dienstbaarheid hem bracht een vloed van zegen inne,
Ter tijd op Jozefs jeugd wierp de oogten van haar minne,
In 't afzijn van zijn heer, de bruid van Potifar,
Die op haar bed-spon[93] blonk gelijk de morgenstarr',
Recht of God keuren woû, wat deugd al t' mijnent thuis leid';
Maar zij behiel mijn kleed, en ik behiel mijn kuischheid.
Als 't aangebrande wijf mijns mantels slippen greep,
En door valsche aanklacht mij in 's kerkers ijzers neep,
God op mijn onschuld zag van zijn gesternde woning:
Dies ik, droomkundig, voor het aanzicht van den koning,
Gaf op zijn droomen den monarch bericht van als[94],
Die rood van goud mij wierp een keten om den hals,
En om d' hoofdslapen mij den purpren tulband drukte,
Zoo dat Egypten 't hoofd voor mijn genade bukte,
Als zeven oogsten ik had 't overschot gespaard
Om d' honger te verzaân, den[95] honger, 't scherpe zwaard,
Dat al de wereld vlood; en onder andre zielen
Mijn reisbre broedren deê voor mij op 't marmer knielen,
Dat van mijn zetel droeg de trappen: daar ik blij
Mij hun te kennen gaf, en zij erkenden mij:
Daar ik mijn vader wenkte, en d' oude troosteloozen[96]
Omhelsde, en gaf te leen de vruchtbaarheid van Gozen.

[Pg 107a]

MOZES, DE WETGEVER.

Heb. 11.

Door het geloove weigerde Mozes, als hij groot geworden was, een zone der dochter Farao genaamd te zijn: verkiezende liever met Gods volk kwaad te lijden, dan tijdelijke nuttigheid der zonden te gebruiken.

Gedenkt eens, in wat pers dat Mozes oudren waren,
 Als mij de bittre nood te wiegen gaf den baren;
 En weder, wat een vreugde opdaagde in hare ziel,
 Doen veil[97] ik in de schoot van 's konings dochter viel:
 Die mij te bakren gaf aan juffren en vorstinnen,
 En aan mijn koest'ren leî te kost haar schrandre zinnen:
 Dan 't was verloren moeit'; zulks toonde ik haar wel plat,
 Doen Faro's diadem ik met de voeten trad,
 Gelijk ik namaals dede, en eenzaam ging beschudden
 Bij Horeb, met mijn mak[98], mijn afgedwaalde kudden,
 Tot dat mij God verscheen in vlamme, op wiens geleî
 Ik Jacobs slavernij den vorst des Nijls ontzeî:
 Die dreef eerlang in 't meer, met al zijn pracht verzonken,
 Als te veel hovaards hij en pekels had gedronken.
 Doch die[99] ons leidstarr' bleef, die 't hier toe had gebrocht,
 Die 't water tapte uit steen, en 't mann' biek[100] in de locht,
 Die Amalek verdempte, en, eisljik en vervaarlijk,
 Ons gaf van Sinäi zijn wetten wonderbaarlijk;
 Maar 't achtelooze volk dreef met zijn naam den spot,
 Als 't juichte om 't snoode goud van een gegoten God.
 Ik ijverde om haar heil, en waakte al steeds in 't midden
 Van haar en God, of ik haar plagen mocht verbidden.
 Wat kostte 't mij al zweets! wat drukte mij een kruis,
 Eer God mijn trouwe toetste in 't twalefstammig huis:
 Eer God mijn uitvaart vierde op 't Hemels-hoog gesteente
 Door d' Eng'len, die den Droes[101] ontzeiden mijn gebeente,
 Daar hij meê spoken woû in Israël voor mom,
 Om God t' ontvremden zijn verkoren eigendom.
 Ik sliep in 't graf; ter tijd ik vrolijk, met Elias,
 Verzelde op Thabors pruik[102] den Hemelschen Messias,
 Wien ik had voorgelicht, en ik nu kennen kon
 Als ik opklaren zag zijns aanzichts gulde zon,
 Die namaals zoo mismaakt aan 't hout droop tusschen d' ermen,
 Dat zich een steenen hert daar over most erbermen.—

[Pg 107b]

AÄRON, DER PRIESTEREN ZONNE.

Eccles. 45.

Hij heeft Aäron, zijnen broeder, uit denzelven geslachte Levi ook verhoogd, ende hem gelijk uitverkoren; hij maakte een eeuwig verbond met hem; ende gaf hem het priesterdom in den volke.

Doorziet me vrij, ik ben de Fenix der Levieten,
 Voor wien, als voor een God, opruimen d' Isralieten.
 Van mijn gebalsemd hoofd de balsemreuk afstuift,
 Mijn haar met zalve is en in fijne zij' gehuifd,
 Waarop de myter blaauwt, daar braaf[103] vergulde spitsen
 Om juichen[104] van een kroon, wiens goud als scherpe flitsen
 Zijn straaltjens drilt en spuit; recht in mijn ster[105] vooraan
 Gaat 's Heeren heiligheid in 't goud haar leger slaan:
 Die, als een zonne, veel te helder van vermogen,
 En bliksemstraal met vuur d' omstandren vliegt in d' oogen,
 De mantel, die gestikt èn voor èn achter hangt,
 Een spiegelende glans van 's borstschilds glans ontvangt,
 't Gesteente speelt in 't goud: het goud kleeft aan de zijde:
 De zijde aan d' Efod hecht, die moedig op 't gesmijde
 Den lijfrok dekt, wiens zoom, met bellen en granaat,
 Het lijnen[106] onderkleed mij voor de schenen slaat.
 Maar op mijn boezem staart nog eens, daar kunstig' handen
 Zoo kunstrijk doen in goud die flonkerkolen branden.
 Daar Juda, Napthali, Gad, Ruben, Zebulon,
 Dan, Asser, Benjamin, met Levi, Simeon,
 En Jozef, Isaschar, in 't vierkant, met haar vlammen
 De oogappels scheemren doen van Jacobs twalef stammen.
 Wie ziet zich zat, die ziet hoe Goddelijk ik brom[107],
 Als ik dus 't wyrook blaak in 't heilig heiligdom?
 Wanneer mijn borstgesteent', met d' aangesteken lampen
 En d' heilge golven, van 't heet altaar schijnt te schampen?
 Als 't eenmaal bij geval aanschouwde een onbesneên,
 Hij droomde een God te zien omgloried hier beneên.
 Was 't dan wat wonders, dat uit d' hovaard zijner zielen[108]
 Jeloers eer[109] Korah ophief tegen mij zijn hielen?
 Als d' afgrond hem verzwolg, om dat geen ander zon
 Ooit eclipseeren mocht den glans van Aäron,
 Als dees hoogpriester, die, na 's lichaams offer, veilig
 Zijn voetzool zette in 't koor van 's Hemels welfsel heilig:
 Daar hij, in 's Drieheids naam, een zoeter vuur aanstak,
 Voltooyende al hetgeen, wat aan mijn ampt ontbrak.

FINEAS,
DE PRIESTERLIJKE HELD.

Eccles. 45.

Fineas, de zone van Eleazar, was de derde in zulke eere: die ijverde in de vreeze Gods: ende doen het volk afviel, stond hij trouwelijk vast en koen, en verzoende Israël.

Dat Gods Pest-engel ging in Israël vernielen,
 En aarslinge over[110] smeedt zoo menig duizend zielen,
 Die met een geile vlam ontsteken waren knap[111],
 Doen 't puijken op haar loeg[112] van Moabs jonkvrouwschap,
 Dat haar gekluisterd hiel met minne als eigen slaven,
 Zoo dat z' haar boelschap 't lijf, haar ziel den afgod gaven:
 Van 't huis van Simeon niet schrikken deê de vorst,
 Wien knaagde onkuischheids worm als kanker in de borst.
 Wat doet de onkuische, die gewaarschouwd, blijft veel steger[113]?
 Met Casbi gaat hij treên door 't twalefstammig leger,
 In spijt van Mozes en de stammen, die, bedut[114],
 Uitgoten tranen voor de deur van 's Heeren hut,
 En vindt de tente, wiens verhemelt' men uitspande,
 Om veiliger te zijn in 't plegen van die schande.
 Ik zag 't, en al vol vuurs en razende bijkans,
 Naar 't hoerekuf[115] ik schoot, gewapend met een lans,
 En spitte pol en snol, door lever, longe en darmen,
 Dat z' hartsteek bleven dood met haar gevlochten armen;
 Zoo storf met haar de plage, en onzer vaders God
 Mijn ijver troostte met het heerlijk priesterlot,
 Dat namaals ongefeild zou d' Hemel voor mij loten.
 Zoo haast nu was den tocht op Midian besloten,
 Ik veldheer 't heer aanvoerde, en onverzies op 't lijf
 Den vijand viel, en motst'[116] haar vorsten alle vijf.
 Daar ging het plondren aan: elk paste wat te raken:
 Èn steên en sloten wij tot molm en puin afbraken,
 En veegden stad en land van menschen en van vee,
 Dat heuvel, berg, en dal te bersten scheen van 't wee,
 Als wij, met roof verlaân, gewrongen[117] van den bloede
 Weêrkeerden, en bedaard nog wraak met koelen moede
 Afeischten 't overschot, de maagden uitgezeïd,
 Wien nooit gerept was haar gewijde zuiverheid.
 Zoo vindt de gramschap Gods haar, die, naar 's herten wenschen,
 Met afgoên boelen en met overgeven[118] menschen.

**CALEB,
DE STANDVASTIGE.**

Eccles. 46.

De Heere behield Caleb bij lijfs krachten, tot in zijn ouderdom, dat hij optoog op het gebergte in het land, ende zijn zaad bezat het erve.

"Wie wil de vettigheid van Jacobs erfpacht vaten,
 De inzoete vijgen-koor[119], de dronkene[120] granaten,
 En beziën, die rijp schier bersten uit haar vel,
 Terwijl die keizer-tros, die zwangre muscadel,
 Den palmen handboom[121] buigt, die dus lange onderwegen
 De schoudren drukte van twee mannen half verlegen?"
 Zoo riep ik tot het volk, als wij 't beloofde land
 Doorsnuffeld hadden, heel van d' een aan d' ander kant;
 Maar och! wat holpet[122]? als tien van mijn medemakkers
 Weêrblaften: "dwaasheid is 't; vergaapt u aan geen akkers,
 Aan hof noch wijnberg, daar u Caleb meê verdooft
 En Jozua, dien 't brein los rammelt in het hoofd.
 Onwinbaar is dat land: zijn vestingen uitmunten:
 De sterren draayen op der toornen stompe punten:
 Dat niemand naar zijn room noch honig ommezie:
 Dat volk van Enak draagt de schinkels[123] in de knie:
 Zijn eigen burgren gaat dat ijzren rijk vernielen."
 O God! wat rees er ten tempeest in Izaks zielen
 Door dit gerucht! gevaar van schipbreuk 't leger liep:
 Ons leidslie zweken[124] schier: mijn kleed ik scheurde, en riep:
 "Wat? mannen! zijt getroost, God zal een uitkomst' vinden,
 Wij willen haar, als brood, op staande voet verslinden:
 Jehova strijdt voor ons, zij vechten zonder helm."
 "Neen!" kreten zij, "sla dood! sla dood die looze schelm!"
 Op stervens oever ik gewislijk waar gekomen,
 Had 's Heeren heerlijkheid die uur niet waargenomen,
 Die, vlamme in zijn toorne en ijver, zwoer oprecht,
 Dat niemand 't heil zou zien, als Caleb, zijnen knecht:
 Die 't namaals zag, als hem te lote is toegevallen
 Het land, dat Hebron vrijdt[125] in 't ronde met zijn wallen.
 Als zijnen ouderdom in kracht was als zijn jeugd,
 En aan zijn zaad hij zag zijns herten weelde en vreugd.

[Pg 108b]

JOZUA, DE LEIDSMAN.

Eccles. 46.

Jezus Nave was een held in den strijd, ende een profeet na Mozes, die daar groote overwinning hadde voor de uitverkorene Gods, als zijn name mede brengt, ende wreekte ze aan de vijanden, van de welke zij aangegrepen werden, opdat Israël zijn erve kregde.

Op de aankomst' van mijn heer liet af van 't strand te schuren
 De zwalpende Jordaan, die, als twee glazen muren,
 Haar golven metselde op en bouwde een wandelpand[126],
 Voor Isrel ruim genoeg, die wederzijds den wand
 Met peerlen brommen zag, met schelpen, en met hoornen,
 Welk orgelden in 't oor van 's Hemels uitverkoornen,
 En zongen enkel lof, terwijl Levi sterk
 Met zijne schoudren stutte en ophiel 's Heeren ark,
 Tot dat de stammen met haar drooge zolen rustten
 Op 't[127] oever lang gewenscht, dat zij van blijdschap kusten.
 Ik zag de reuzen ons haar hielen laten zien,
 En 't hert ontvallen, en het stellen op een vliên,
 En dekken gaan, zoo fluks zij 't leger krielen zagen,
 Dat over 't water nog geen schipbrugg' had geslagen:
 Daarop ik Jericho terstond den vrede ontzei,
 En met der priestren hoorne, en Izaks veldgeschrei,
 De muren omtrok, die geweldiglijken vielen,
 En kwetsten met haar val zoo menig duizend zielen,
 Doen 't hongerige staal nooit spieren zoeter vond,
 En 't onuitleschlijk vuur in alle daken stond.
 Wat mochter[128] voor ons staan? de Zon vergat te dalen,
 Als zij de zon zag van onze overwinning stralen,
 Bleekverwig en verbaasd[129]; en bleek de bleeke Maan
 Zag den eclipses vast der Cananieten aan,
 Der koningen, die, lang van veel triumfen dronken,
 In 't ijzer sneuvelden en kropen in spelonken.
 Wat groeide mij mijn hert, wat laadden ik een spek,
 Als ik er driemaal tien en één hadde op den nek
 En op de borst getreên, zoo lange tot ze borsten,
 En omgedeeld het leen van zoo veel rijke vorsten!
 Mijn eer' had mij verrukt, hadde ik van verr' niet na
 Mij volgen zien dien Held, dien grooten Jozua[130],
 Die, met een stijver erm, 's ervijands brein zou scherven,
 En voor zijn heilig volk een beter rijk verwerven.

**GEDEON,
DE HELD.**

Judic. 6.

Hem verscheen den Engel des Heeren, ende sprak tot hem: de Heere met u, gij strijdbaar held!

Vers. 14.

Gaat henen in deze uwe kracht: gij zult Israël verlossen uit der Midianieten handen: ziet, ik hebbe u gezonden.

De smaad, waarmeê tot nog Manasse was bejegend,
 Omdat zijn broeder rijk was boven hem gezegend,
 Ik Efraim toeschoof: doen elk, van angst en schrik,
 Voor 't zweerd van Midian vlood in 't gebergte, en ik
 Den degen gordde op zij, nadat wij, aangesproken
 Van d' Engel, hadden 's nachts 't hoog altaar afgebroken,
 Dat Baäl 't hoofd ophiel: en nadat ons zijn trouw
 Den Hemel zwoer op 't vlies, nu nat, nu zonder douw:
 Die (om betoonen, dat den palm in 't bloedig vechten
 Alleen niet wordt gehaald met menigte van knechten,
 Noch met een heerkracht, dat[131], braveerende te stout,
 Met koper en met staal, met zilver en met goud
 Zijn vijand d' ooggen kwetst, als of des oorloogs zegen
 Alleen in 't harnas ware en niet in 't hert gelegen,
 En d' onverschrokken moed, die heimelijk geziel
 Van God, niet aarslen kan, maar voorvoets 't al vernielt
 Wat opstaat tegen hem) geeft[132] oorlof te vertrekken,
 Die 't water met haar tong niet als een hond oplekken.
 Nog troostte mij 't geloove, al was 't schoon, dat ik van
 't Gansch leger maar behiel tien malen dertig man:
 Al was 't schoon, dat ik zag, dat 't heerkracht der vijanden
 Lag voor mij, als het zand aan d' aangevochten stranden:
 Nog kwamen wij bij nacht recht op haar aangezet.
 De kruiken scherfden wij, en staken de trompet,
 En blaakten met de toorts: dies der Midianieten
 Zweerd op haar eigen borst van leêr[133] ging, door 't verschieten.
 Zij stelden 't op een vliên, verbaasd door 't veldgeschrei,
 En lieten, afgejaagd, haar vorsten alle beê
 Gevangen zonder ziel: en, zoo zij weêr haar krachten
 En 't overrompeld volk te zamelen bedachten,
 Ik optoog Oostwaarts aan; daar vloten zij te spâ,
 Als Sebah bleef gevaân, en koning Zalmuna.
 Dies Jacob dankbaar mij aanbood 's lands heerschappije,
 Doch ik behiel den roof, en liet God de voogdije.

SAMSON, DE STERKE.

Jud. 14.

Doen kwam hem een jonge brullende leeuw tegen, ende de geest des Heeren werd
 veerdig over hem, en hij verscheurde hem gelijk als men een boksken van malkanderen
 scheurt, ende en hadde doch gansch niet in zijner hand.

Ik was een Nazir^[134] Gods, mijn lokken waren te edel
 Om scheren; dies nooit scheer^[135] barbierde mijnen schedel;
 Mijn kracht, die sidd'ren deê een heerkracht wonderbaar,
 Tot haren broeinest had geheiligd mijn dik haar;
 Met dees twee ermen ik, als leeuw, den leeuw deê trillen,
 En splitst' hem zijnen muil tot aan zijn achterbillen.
 Waar was de sterkheid van de sterke, die men zag
 Zoo onlangs, als het beest dus in twee riemen lag?
 Als op mijn feest ik van mijn troetel^[136] was verraden,
 Ik boette mijn verlies met driemaal tien gewaden,
 Die ik den Filistijn geplonderd had van 't lijf,
 Als ik 'er op haar rug ter neêr leî zesmaal vijf.
 't Boeleeren van mijn helft stond dier^[137], in Samsons toren^[138],
 Den vijand, als hij joeg de vossen in het koren,
 Met vuurwerk in de swans^[139], gekoppeld vast en stijf:
 Wat rees de merkt in tarwe, in wijndruif, in olijf!
 Doch Lechi, uit om wraak, vergeefs kwam tot mij juichen,
 Als hij met kennep mijn vermogen dacht te buigen:
 Als veerdig mijnen geest die vlassen strikken brak,
 En groett' er duizend met eens ezels kinnebak:
 Die mij een bornsprong^[140] strekte, als, om wat te verfresschen,
 Ik mijn versmachten dorst met 't versche nat ging lesschen.
 Zoo op mijn boelschap ik te Gaza was versnot^[141],
 Men het klinket vergeefs sloot met het grendel-slot:
 Wij rezen 's middernachts, op dat wij ons verlostten,
 En kruiden in 't gebergt de poorte en d' ijzren posten.
 Maar namaals stond mij dier^[142] mijn nieuw getrouwde bruid,
 Die, tot mijn scha, zoo lang was op haar lagen uit,
 Tot dat, mijn pan^[143] ontbloot^[144], ik bloot stond van vermogen
 Als d' onbesneên^[145] vergramd 't licht uitbluschte in mijn oogen,
 En boeide mij, tot dat, mijn kuif volgroeid bijkans^[146],
 Hij vierde Dagon's feeste, en pakte trans aan trans
 Met menschen, die, in plaats van Samsons kunst t' ervaren,
 Met hem versmachtten door 't verwrikken der pilaren.
 Een ander Samson kwam verlossen, sterk en fel,
 Het menschelijk geslacht van Duivel, Dood, en Hel.

[Pg 109b]

SAMUEL,
DE PROFETISCHE RECHTER.

Eccles. 46.

Samuël, de profeet des Heeren, van zijnen God geliefd, richtede een koninkrijk aan, en zalfde vorsten over zijn volk.

Als Hanna leven droeg, en ik allengs, bij druppelen,
 Gezield wierd in haar ziel, en korts bestond te hupplen
 In 's moeders lieven buik en 't zwangere ingewand,
 Daar ik gebeeldet was van Gods almogend' hand:
 "O!" riep ze, "die mij heeft gezwangerd met verblijden,
 Dien wil ik 's lichaams vrucht met lijf en ziel toewijden,
 En zal die zoetebol 't vergulsel van zijn haar
 Verzweren eeuwiglijk het vlijm-mes en de schaar;"
 Gelijk ze namaals dede, als ik, zoo mild in 't bloeyen,
 Aanving in vreeze Gods meer als in 't vleesch te groeyen;
 Met een profetisch vuur mijn brein Jehova stooft,
 En toont mij, wat een roê staat Ely boven 't hoofd.
 De stammen driemaal vier, op mijn verbod, haar schamen
 Den dienst van Astaroth en Baälim te zamen.
 Mijn offren en gebeên Abraham zeggen, dat
 De Filistijn hem viert van Ebron aan tot Gath.
 Maar wee mijn ouderdom! doen beî mijn zonen bogen[147]
 Des vromen pleit, om 't goud, dat flonkerde in haar oogen:
 Een oorzaak, dat eerlang 't geslacht van Israël
 Om eenen koning woedde, en muite zoo rebel:
 Tot dat ik 't zaad van Kis, onwillig harenthalven,
 Zijn nedrig brein ter nood ging heiligen en zalven.
 Onzichtbaar ieder een toeblok zijn majesteit,
 Ter tijd hem d' Hemel wraakte, om de ongehoorzaamheid
 Betoond, doen na 't gerecht hij 't vee en Agag spaarde,
 Wiens kruin te Gilgal ik ontzei met mijnen zwaarde.
 O, Saül! 't was om sunst[148], dat gij, gemattet af
 Door wanhoop, namaals mij gingt wekken uit het graf:
 Als gij 't gespook mijns geests koost tot uw onderwijzer,
 En 's and'ren daags uw borst de proef nam van uw ijzer,
 Wierdt beudel[149] uwes zelfs, na zoo veel hoons en smaads,
 En ruimde David op de koninklijke plaats:
 Nadat ik hem voorlangs zijn haren had bedropen,
 Doen God u sloot zijn gunste, en 't rijk stond voor hem open.

[Pg 110a]

DAVID,
DE KONINKLIJKE PROFEET.

Eccles. 47.

David was onder den kinderen Israëls uitverkoren, gelijk als het vette aan den offer Gode toegeëigend was.

Ik was nog herder, als, beweegd van 's Drieheids[150] vinger,
 Mijn kogel was een steen, en mijn pistool een slinger,
 Waarmede ik Goliath, die 't dwergjen hiel voor nar,
 Smeet plompverloren neêr, doen 't bloed sprong uit zijn star[151]:
 Dies ik gewilkomd wierd met pijpen en schalmeyen
 Van Saül, die mij kwam toejuichen met zijn reyen,
 Zoo ik het potshoofd[152] droeg versteken van de romp,
 Die spertelde al om sunst als hem zijn hovaard kromp.
 Maar och! wat help 't mij, als de koning, in der hitten[153]
 Zijns toorns, in plaats van dank, mij aan 't tapijt woû spitten.
 Mijn vroomheid evenwel zoo lang deed haar beklag,
 Tot dat ik, bruidegom, in Michals ermen lag.
 Nog dreef mij zijnen wrok, dat ik, met zure stappen,
 Ontweek mijn schoonvaâr in benaauwde ballingschappen.
 Koud[154] was hij, wie mij hoofde[155]: ik doch ontzei 't geweer
 Den wraak, als ik greep 't kleed, den kroes, en 's vijands speer,
 En liet mijn goede zaak bevolen 's Hemels troone,
 Tot dat de lijfknecht mij bood 's doôn vervolgers kroone:
 Dies Juda mij bedroop met 's balsems heilig vet,
 En Isrel andermaal, zoo fluks als Isbozeth
 Zijn leste doodstuij kreeg. Na[156] ging zich David kwijten
 Aan 's Heeren ark, die hij beschaauwde met tapijten:
 Maar 's konings ijver wierd te schendig uitgebluscht,
 Als hij 't koraal[157] had van Urias' bruid gekust.
 Mijn boet die vlekke afwiesch. Mijn daden zal ik zwijgen,
 Vermids 's Geests heil'ge blaân[158] bebloed zijn van mijn krijgen:
 Daar 't vuur stuift van mijn staal in 't slaan van d' onbesneên,
 En smoelen[159] in haar assche en bloed de doode steên:
 Daar Absalon te droef gaat sluiten zijn history[160],
 Als hem mist ondersteek te doen[161] zijns vaders glory:
 Daar van drie roeden ik, gedrukt, één kiezen ga,
 Omdat ik wik mijn kracht van Dan tot Berseba.
 Wie meer begeert van hem, wiens graf nog groent van palmen,
 Die luister, hoe zijn herp wekt d' echo van zijn psalmen,
 Daar David offren gaat zijn rijke diadem
 Den Koning van het oude en nieuw' Jeruzalem.

**SALOMON,
DE WIJSHEID.**

Eccles. 47.

O, hoe wel leerdet gij in uwer jeugd, en waart vol verstands, gelijk als het water het land bedekt, en hebt het alom met uwe spreuken en leeringen vervuld!

Mijn haar-gestern't met goud, en puik van diamanten,
Bekoorde Adonia, die tegen mij ging kanten
Zijn overschaauwd[162] bedrog, en naar mijn kroone stak,
Nu een, nu anderwerf; maar laas! hij viel te zwak,
Al waar zijn hals van goud; ik, zonder om te kijken,
Mijn leen verzekren ging mijn zaad met houwelijken,
En plukte uit Faro's hof die overkijkerblom[163],
Die in mijn armen viel te Sion willekom.
De feest gevierd, ik God te Gibeon ging offren,
Daar hij mij bood den keur van vier voltooide[164] joff'ren.
De wijsheid kipte ik uit: hij schonk me ook d' ander drie:
Dus bleef mij wijsheid, eer, gezondheid, rijkdom by[165].
Mijn wijsheid blonk in 't pleit, als 't kind, nog niet in stukken,
De ware moeder 't hert kwam uit haar boezem rukken:
In d' heilige tempelbouw: in 't brommen[166] van mijn hof:
In 't wijen van Gods kerk: in d' uitgeborsten lof,
Die voor mijn aangezicht, oon Salomon te smeken[167],
De schrandre koningin kwam honigzoet uitspreken:
In 't blad vol majesteit, dat ik mijn nazaat lang[168],
Daar ik een lager speel, een hooge, een englenzang.
De glorie wierd benijd mijns Godheids ongeschonnen,
Die mijn paleizen propte, als Hemelen, vol zonnen.
Gezondheid voedde mij met een zoo sterke reuk,
Dat aan mijn voorhoofd nooit zag d' ouderdom een kreuk.
Mijns rijkdoms alchimie deê[169], dat gansch Palestijnen
Blonk, als een Hemelrijk, vol bliksems en robijnen.
Het zilver was als lood, 't Ofirisch goud als tin,
De peerle als keizelsteen; maar och! de valsche min,
Die troetel Venus met haar lodderketelingen[170],
Was oorzaak, dat wij ons en God vergeten gingen,
En bogen onzen nek voor 't juk van haar geboôn,
Die vleyende ons betrok te dienen vremde Goôn,
Zoo lang tot d' Hemel zag, met 't aanzicht vol misnoegen,
't Beeld in ons uitgewischt, dat wij van Kristus droegen.

[Pg 110b]

**ELIAS,
D' OPGENOMENE.**

Eccles. 48.

De profeet Elias brak voort gelijk als een vier, en zijn woord brandde als een fakkel.

Den Hemel, als ik sprak, ontzeïde 't aardrijk regen:
Dies aan de beke Crith ik wachtte 's Heeren zegen:
Daar 't zilver van de vliet mij strekte lafenis,
En van twee raven steeds verzorgd wierd mijnen disch.
Als 't vocht was opgedroogd, mijn spoor naar Zarpath strekte,
Alwaar een heil'ge weeuw haar jongste tafel dekte:
Doch haar barmhertigheid, die mij geherbergd had,
Nooit meel noch olie faalde, in kruike noch in kad[171];
En als zijn doodsak[172] gaf de zoon van mijn weerdinne,
Op mijn verzoek hem God van nieuws blies 't leven inne.
De priestren Baäls ik verwon met d' hulpe Gods,
Doen 't vuur om 't altaar spookte op Carmels hooge rots,
Daar mijn gebed opsteeg, en der Samaritanen
Amechtigheid versloeg met lang gewenschte tranen.
Nog wreek ik Jezabel, als mij, in hongersnood,
Bracht d' Engel Gods een flessche en Hemels wittebrood,
Waarmeê mijn hert vertroost een dagvaart[173] kost verdragen
Van nachten viermaal tien, en effen[174] zoo veel dagen,
Tot dat ik d' heuvel Gods genaakte, en zag een vonk
Van 's Heeren heerlijkheid op 't ruim voor mijn spelonk.
Daar mij Jehova streng te last legt zjenthelven,
Hazaël en Jehu tot koningen te zalven,
Eliza tot profeet. Na[175] zag ik Naboths druk,
Den vloek van Jezabel, en Achabs ongeluk.
Ahazia vernam van mij, door zijne boden,
Dat hij Baälsebub vergeefs smeekte in 's doods nooden:
Zijn hoofdliê, die hij zond om mij te grijpen stuur[176],
Ik blaakte tot tweemaal met eislijk Hemels vuur,
De derde ik in genade ontving, en zag verbolgen,
Hoe 't hof eerlange in rouw 't gebalsemd lijk zou volgen.
Niet lang na dezen God mij in een koetse opnam,
Wiens peerden schuimden vuur, wiens wielen waren vlam:
En zag van boven af den anderen Elias,
En namaals op 't gebergt de klaarheid van Messias.

[Pg 111a]

**ELIZEUS,
ELIAS' NAVOLGER.**

Eccles. 48.

Doen Elias in het onweder weg was, doen kwam zjnen geest rijkelijk op Elizeum: te zjner tijd verschrak hij voor geen vorsten, en niemand kost hem overwinnen.

Nadat mijn meester, die beschaduwd had mijn haren,
Was met zijn zegekoets ten Hemel ingevaren,
Zijn geest rustte op mijn brein tweevoudig; met zijn kleet,
Dat hem ontviel, 's Jordaans kwikzilver ik doorsneed.
't Nat wij te Jericho met heilzaam kracht vervulden.
Twee beeren ongetemd, die dol van honger brulden,
Wraak namen van den smaad, die mij was aangedaan
Voor Bethel, eer ik kwam ter poorten ingegaan.
Edom, met Jozafat, en 't hoofd der Isralieten
Verkondige ik 't verderf, en val der Moabieten.
De weduwe ik ontzet, die zat verschuld te zwaar:
En zie, dat mijn weerdin haar zoon kust binnen 't jaar,
Dien namaals ik verwekte[177], als, zijn gezicht gebroken,
De dood zijn lichten met zijn schelen[178] had geloken.
De bittere kompost[179] ik verzoette, als 't jonge rot
Roept: "help! o help, man Gods! de dood is in de pot!"
De gerst ik zegen, die de struismage in gaat slokken,
Verzadig tienmaal tien, die walgen van de brokken.
De veldheer, die melaatsch mijn onderwijs nam aan,
Ging krank, en liet[180] gezond de zwalpende Jordaen.
Gehazi gierigheid erft Namans kwale ellendig.
't Gezonken ijzer ik maak driftig[181] te[182] behendig.
De lagen der Syriërs ontdekke ik, die daar na
Gebindhokt[183] zijn verdoold mids[184] in Samaria.
Samariën, omringd met wagenen en rossen,
Vertroostte ik eer haar d' erm des Heeren kwam verlossen.
Ik wake om mijn weerdin, die 's hongers knaagworm vlood:
En boodschap Benhadad zijn leven en zijn dood.
Mijn knaap den Jehu zalft tot hoofd van Jacobs stammen,
Die Achabs huis uitveegt door 't Goddelijk vergrammen.
Op stervens oever nu, van krankheid mat en traag,
Ik Joas 't hert verblij met de aanstaande onderlaag[186]
Van Assur: en verscheên[185] ik nog verwek den genen,
Die in mijn grafsteê, dood, slechts roert mijn doode beenen.

**MICHAËAS,
DE VERTOONDER.**

3 Reg. 22.

Zoo warachtig als de Heere leeft, ik wil spreken wat mij de Heere zeggen zal.

Als 't heer van Jozafat, en Achab met zijn knechten,
In 't harnas blonken nu, om Ramoth te bevechten,
Riep 't rot van Jezabels profeten: "'t zal wel gaan,
O helden! trekt vrij op, Jehova zal ze slaan!"
Mijn raad hier toe gebeên, ik riep: "leg af uw wapen,
't Heer Israëls ik zie, als herderlooze schapen,
Verstrooyen op 't gebergte, en overrompeld vliên:
Gij, koningen! ontwaakt; uw zienders niet en zien:
Een schalke leugengeest juicht op haar bedeltongen,
En smeekt uw onderlaag[186] en broeit zijn leugenjongen!"
Ik eindig naauwlijks, of de koning, vol van spijt,
Mij volslags met zijn vuist op 't kinnebakken smijt[187].
"Hoe!" roept hij, "heeft met ons niet 's Drieheids geest gesproken?
Hebt gij 't geheim alleen des Heeren dan geroken?"
Mijn onschuld grijpt geen plaats. Zij scheuren mijnen rok,
En kluisteren verwoed mijn schenen in den stok.
De legers gaan te velde, en vinden op de beenen
Den vijand toegerust, veel vroeger als zij meenen.
Hij wijkt hun niet een voet: zoo wrokken zij te gaâr:
De Filistijn geherd neemt kloek zijn voordeel waar,
Rent op haar vleugels aan, en ketelt zich in 't moorden,
En breekt van wederzijds de kracht van haar slaggoorden.
Een ruiter lost zijn peze, en, eer men toeziet schier,
Hij, tusschen 't hangsel en het koninklijk pantsier,
Den koning Achab groet[188]: die voelende 's doods vlagen
Den aftocht blaast te spade, en opgeeft in de wagen
Zijn ziele, met het bloed dat 't gulden harnas smet,
En 't zammet[189] van de koets, die wierd eerlang genet[190]
Van troeteljuffren, van jachthonden, en van brakken,
Die d' edelheid versmaân, en 't bloed gestolkt[191] insnakken[192],
Daar 't Jezabel betreurt, die in haar tralie[193] ligt,
En met rouwsluyers bergt haar rouwig aangezicht.
Beklaagt haar bedgenoot, en Micha voor een vrije
Kent[194], nu de fakkel klaar licht van zijn profecije.

[Pg 111b]

JONAS, DE BOETPREDIKER.

Matth. 12.

Gelijk Jonas was in de buik des walvisch drie dagen en drie nachten, alzoo zal de Zone des menschen wezen in het herte der aarden, drie dagen en drie nachten.

Zoo ik de Alomheid vlood, die alzins uitgegoten,
 Als in zijn ingewand de wereld draagt besloten,
 En Jafo[195] 't ooge ontschool, en viel als in een flauwt',
 Nadat het lang in zee hadde in 't verschiet geblaauwd:
 De brand van 's Hemels toorn de pekels fluks deê zwillen,
 Dat zelf den stuurman 't herte in 't lijf bestond te schrillen[196],
 En angst zijn haren rechtte[197], al eer men toezag voort,
 Lag zeil, en treil, en mast, en boegspriet over boord.
 't Gebulder steurt mijn ruste: elk jammert ongeduldig:
 Men loot naar d' oorzaak: 't lot op mij valt, die ben schuldig
 Aan 't algemeen gevaar. Nog roeit men, maar o wee!
 Vergeefs; dus wordt elks vloek een offer in de zee,
 En 't aas eens walvisch haast, die, zonder zich te belgen,
 Mij levend' gorglen[198] kan, verdouwen, en verzwelgen
 Huisvesting gunnen meê, drie dagen al geheel,
 En braken weêr aan strand met opgespalkte keel.
 Verrezen zijnde, 't lof wij brengen, die wij zochten
 In 's afgronds afgrond diep, in 't monster vol gedrochten,
 En gingen Ninive d' aanstaanden ondergang
 Verkondigen, die God zoude eindigen eerlang.
 Het volk beroerd[199] (zoo fluks het merkt, dat God haarlieden
 Kwijtschelding van 't vergriep en 't leven aan kwam bieden,
 En datter[200] hoop was, om door boete zich t' ontslaan
 Die dreigementen, en den Hemel t' ondergaan[201])
 Hun smette in tranen van bekeering af ging wasschen:
 Zijn marmor de monarch zelf vloeren ging met asschen:
 Blootshoofds hij assche in plaats droeg van een diadem:
 Zijn hand was sceptorloos: erbarmelijk zijn stem:
 Een harenkleed zijn zijde en purper: zijn hoveeren
 Hij schorste, en vastte, en riep de goedheid aan des Heeren,
 En zijn barmhartigheid, die, als zij zag beschreid
 Het aangezicht des volks, van Gods gerechtigheid
 Het uitgetogen staal stak weder in de schede,
 En hun trompetten liet den aangenamen vrede.

[Pg 112a]

**EZECHIAS,
 DE GODSDIENSTIGE.**

Eccles. 48.

Ezechias dede wat den Heere wel behaagde, en bleef standvastig op den weg Davids,
 zijnes vaders, als hem Ezaias leerde.

't Zaad Izaks, dat misleid was d' afgoôn nagelopen,
Ik toomde, en sloot 't portaal des heilgen tempels open,
In d' intreë van mijn rijk: en ijverde zoo lang,
Dat de oude godsdienst weêr herbloeide in volle zwang.
De kopren slang, die aangebeên was van 's volks zotheid,
Ik brijzelde, en beloeg haar snoô metalen godheid.
Den Assyriër zijn tol te brengen was ik moê,
En overtrok gebergte en steên, tot Gaza toe.
Maar Salmanasser, om zijns rents verloop t' onvreden,
Samariën gewon en voerde 't volk in Meden[202].
Het heer van Sanherib hem volgde, en, op de been
Geraakt, in Juda ging vermeestren al de steên.
Mijn hert bestorf: dies, om zijn wrake te verzachten,
Wij 't goud van 't heiligdom en 't zilver hem toebrachten
Te Lachis, maar vergeefs, als hij het hadde ontvaân,
En voor Jeruzalem kwam zijnen leger slaan:
Schoon of ik vroeg den muur verzorgde, en alzins dempte
De bornen rijk van nat, de sterren hij beschempte.
Mijn kleed ik scheur: mijn stut in rouwe is Amos' zoon,
En d' Engel, die versmaadt Gods glorieijken troon,
Die met den stalen boog zijns gramschaps eens t' ontspannen,
Kwetst tweemaal honderd duist min vijftien duizend mannen:
Dies 't overblijfsel vlugt met Assur: maar mijn feest
Gesteurd wordt, als het lijf der zielen afscheid vreest.
Gods gunste aan 's levens web knoopt acht en zeven jaren,
En, tot waarteeken, doet de zon teruggevaren
Tien schreden met zijn koetse: en frisch, van nieuws gezond,
Ik God love in zijn kerk, de derde morgenstond.
Dan ach! wat was 't ons nut, doen blijde aan alle kanten,
Wij openden ons praal voor Babylons gezanten,
En Ezaïas ons boodschapte, met wat smaad
't Huis Jacobs zuchten zoude op de oevren van d' Eufraat:
't Huis Isrels einden zou zijn hemelsche gezangen,
En aan de wilgen droef zijn herpen laten hangen.

**JOZIAS,
DE GODZALIGE.**

Eccles. 49.

Jozias name is gelijk als een edel reukwerk uit der apoteken; hij is zoet gelijk als honig in de mond, en als snarenspeel bij den wijn.

Ik was noch kindsch en teêr, als Juda ging mijn hersen
Met 't vaderlijk cieraad en goud van Amon persen.
Den Hemel op mij loeg, en offerde zijn gunst
Mijn jeugd, in 't[203] oefenschool van welgebedens kunst:
Waarom, als nu mijn ernst de wulpschheid had verslonden,
Ik, wat aan 't heilig koor bouwvallig wierd bevonden,
Herplaasterde; en zoo haast als Safan voor ons las
Het wetboek, dat zoo lang vervreemd te zoeken was,
En wij begrepen, hoe de Vadersen besmeurden[204]
Den godsdienst, wij bedroefd 't geplooide purper scheurden,
En gingen Gods geheim ontvouwen door zijn tolk,
Die ons de aanstaande straf aanduidde van het volk,
En troostte met de zoen, verworven voor ons zelve.
Ik vurig, d' heilige blaân in d' heilige gewelven
Liet opslaan, en elks oor Gods wet bazuinen blij,
Waar aan fluks Juda zich verplichten ging met mij,
De rei der Priestren Gods den tempel raagde t' zamen[205],
En veegde de afgoôn uit, met Baâls poppekramen:
Broêr Moloch, Asthoreth, en Camos, Milkom ook,
Den geest opgaven met onmenschelijk gesmook.
Haar Priestren, die tot asch vermaalden[206] 's volks gebeente
Ik roostte levendig op 't bloedige gesteente.
De wichlaars roeide ik uit, die logentaal bediên[207].
In 't gansche Juda beeld noch grouwel wierd gezien.
't Vergeten Paaschfeest, 't welk de jaren overtraden[208],
Wij statig vierden, en erkenden Gods weldaden
Den vaderen betoond. Maar als ik, na een wijl,
Ontmoette met mijn heer het heerkraft van de Nijl,
Rampzalig eenen schicht mij kwetste, en thuis gezonden
De koninklijke ziel van 't lichaam wierd ontbonden,
't Welk, in 't gewijde graf der koningen geleid,
Van Jeremias wierd en Israël beschreid,
Vermits geen koning ooit gezalfd en[209] was voorhenen,
Die in godsdienstigheid, als ik, hadde uitgeschenen[210].

[Pg 112b]

EZAIAS,
DE EVANGELISCHE PROFEET.

Eccles. 48.

Ezaias was een groot en warachtig profeet in zijn profeciën.

Mijn vader Amos was, en koning Azarias
 Mijn broeder. Ik bestond, in 't afscheid van Ozias,
 In 't ampt te treên, daartoe[211] den Hemel mij voorzag
 Eer ik noch zuigeling in 's moeders voorschoot lag:
 In 't ampt te treên, zoo haast mij God beriep van boven,
 Als ik zijn glorie zag, en 't heerschaar hoorde loven
 Zijn groote majesteit, wiens glansen, veels[212] te sterk,
 De posten sidd'ren deên van ons gewijde kerk:
 Als d' Engel, licht van pluim[213], mijn lippen snel genaakte,
 En zuiverde met vlam, die op 't hoog altaar blaakte.
 Ik waakte in mijnen plicht, mijn mond was een trompet,
 Waardoor de geest uitblies luidruchtig Mozes' wet.
 Nu zocht ik Jacobs heil met dreigen, nu met smeeken:
 Als zij, van 't heilig spoor verdwaald en afgeweken,
 Met d' onbesneden' haar afgoden volgden naar:
 Dies aarde en Hemel wij aanriepen over haar,
 En wekten ze, wanneer van verre wij genaken
 De legers zagen, die God wapende ter wraken.
 Wat drukte ons, dat men vond gerechtigheid zoo schaars!
 Wat walgde ons 't offren van een hoopen huichelaars!
 Doch mijn vrijmoedigheid, die koningen en vorsten
 Trad onder oogen, en 't geen zij verbreuken[214] dorsten
 Afeischte, en voorhiel, waar zij waren toe verplicht:
 Manasse niet ontzag, wiens grimmig aangezicht
 Riep 't vonnis over haar, en nam zijn welbehagen,
 Met een getande balk mijn lenden te zien zagen,
 En 't rinklende gebeent', dat viermaal zestien jaar
 't Profetische ampt bekleedde, en spijsde in 't openbaar
 D' hongrige zielen, die, deemoedig en verslagen,
 Verschrikt van Sinaï, vol onweers, ijvrig zagen
 Op den Messias, op den Reus, den Raad, den Held,
 En 't Offerlam, dal, ik zoo duidelijk had gemeld,
 En afgeschilderd, hoe zijn bloed wiesch 's werelds vlekken,
 Dat eer Evangelist ik, als profeet, mag strekken.

[Pg 113a]

JEREMIAS, DE VROEGPREDIKER.

Eccles. 49.

Jeremias was in 's moeders lijf uitverkoren tot een profeet, dat hij uitroeyen, breken, en verstoren, en wederom ook bouwen en planten zoude.

Vraagt iemand mij, van waar, van wie kwam Jeremia?
 Mijn wieg was Anathoth; mijn vader was Hilkia,
 D' aartspriester, die, o heil! het wetboek wel te pas
 Vond, dat zoo lang gewenscht te[215] wijd om zoeken was.
 Jehova, die mij, vóór mijn tijd, hadde uitgezonderd,
 Mij zalfde tot zijn knecht, zoo vroeg, dat elk verwonderd
 Mijn jongelingschap met de ontzichlijkheid[216] bekleed
 Zag van een predikant[217] en Goddelijk profeet.
 't Lijk van Jozias ik bedauwde met mijn tranen.
 Het twalefstammig volk, met dagelijks vermanen
 En dreigementen, ik te weren zocht van 't kwaad:
 Helaas! maar al vergeefs: zij hielden 't al voor praat.
 Met scherpe diamant en ijzren griffe, o smerte!
 De zond' geprent was in de tafel van haar herte.
 D' aanstaanden ondergang des stads, die te gemoet
 Ik in 's geests spiegel zag, bekeering wrocht noch boet
 In iemands ziel, maar elk voor ander bleef halssterker[218]:
 De waarheid vond geen heul: zij smeten ze in de kerker,
 Schoon Babel driemaal met haar sabel, hecht van sneê,
 Jeruzalem beangst haar vlaggen strijken deê:
 Mijn woord en gold er niet, voor dat de stad gewonnen,
 Den koning wierd ontroofd 't schoon aangezicht der zonnen;
 Nadat zijn afkomst, die gehoopt hadde op zijn leen,
 Vóór hem gesneuveld, viel in 't ijzer der Chaldeên,
 En hij geketend aan d' Eufraat zat op het oever,
 En hoorde 't guichelspel zijns vijands langs hoe droever.
 Genaken ik van verr' zag, over dal en berg,
 Als Isrels heiland en verlosser, den monarch[219],
 Die Perzen hiel te leen van God: dies ik voor henen
 Het volk vertroostte, dat de boei droeg voor de schenen:
 Doch niet zoo zeer met hem, als met die Siloa,
 Die held, die geestelijk zou volgen David na,
 En 't hoofd vermalen[220] van d' ervvijand, die de zielen
 Der menschen boeide, die in 's Hemels ban vervielen.

EZECHIEL,
DE GROOTE ZIENDER.

Eccles. 49.

Hezekiël zag de heerlijkheid des Heeren in een gezichte, dat hij hem wees uit den wagen
 Cherubim. Hij heeft geprofeteerd tegen de vijanden, en troost verkondigd dien, die
 daar recht doen.

Nebucadnezar had zijn tenten naauw gespannen
Rondom Jeruzalem, om Juda te vermennen,
En uit zijn elpenstoel te worpen Jojakim,
Die, met zijn leenheer tol te weigren, zijnen grim
Hadde over hem[221] gewekt: of onze vorst verslagen
Mij kwam 't geheimenis van Gods geheim afvragen:
En als hij merkt', hoe 's volks godloosheid overlang
Den Hemel afgetergd had Sions ondergang,
Die, eenmaal vast gestemd[222], in 's Heeren toorn verbolgen,
Onwederroepelijk geschapen was te volgen:
Hij fluks, behoudens goed en leven, overgaf
De stad; maar d' onbesneên hem sloeg in 't ijzer straf[223],
En sleept' hem, neffens mij, daar Chebar steeds de muren
Van Nimroth gaat met zand en keizelsteenen schuren.
Hier hadde ik op den hals geladen ieders smaad,
Omdat ze den tyran, op mijn bevel en raad,
De poorte ooit open deên, en leenden zin noch ooren,
Wat ik haar toeriep van Jeruzalems verstoren:
Dies mij Jehova van zijn glorierijken troon
Kwam om zijn majesteit t' aanschouwen vrundlijk noôn[224].
Mijn ziel in 't aanschijn kreeg twee recht doorgaande lichten,
En met verwondren zag veel hemelsche gezichten,
Die ik het volk tot troost, en tot vermaning meê,
Ging openen, opdat mijn profecye steê
Mocht grijpen in 't gemoed der gener, die, als slaven,
Den heidenschen monarch haar zweet ten offer gaven.
't Verstrooyende[225] geslacht, dat droevig en ontsteld
Ging dwalen heen en weêr, als schapen over 't veld,
En gras noch loof afschoer op Babels magre heiden,
Met dezen[226] herder ik vertroostte, die zou weiden
De stammen in het groen der beemden, die voortaan,
Door zijn barmhartigheid, zoo heerlijk zouden staan
In groei en bloei, zoo haast als Israël te stade
Kwam een slagregen van Gods goedheid en genade.

[Pg 113b]

**DANIEL,
DE GODGELEERDE.**

1 M a c h . 2.

Daniël wierd om zijn onschuld van de leeuwen verlost.

Doen 's konings oogen drok en bezig weiden gingen
 In 't koninklijk geslacht en 't puik der jongelingen,
 Zij staren bleven bot op mij, die, als een starr',
 Mijn blonde kuif opstak, als 't hof te Sinear
 Behagen in mij schiep, en liet mijn brein opkweeken,
 't Welk wijd leerde over 't hoofd in driemaal vijftig weken
 Mijn meesters, en hoewel ik sober, als Gods knecht,
 Voor 's konings lekkernij verkoos het moesgerecht,
 Mijn aanschijn, wel gevleescht, gezonder men zag blozen
 Als andre, dien 't banket walgt en steeds bastert[227] kozen.
 Maar als 's monarchen droom ik nu t' ontdekken kom,
 Daar al de Magi[228] der Chaldeên voor bleven stom,
 Nebucadnezar mij verhoogt, en doet de zielen
 Van 't pratte koninkrijk voor mij ter aarden knielen.
 Na zag ik Babels hoofd, verbannen van Gods geest,
 Bedauwd in 't veld, het gras afsnoeyen als een beest.
 Belsazer namaals (zoo hij, godloos en verwaten,
 Ontwijdde, in 't slempen, 't goud van d' heilige tempelvaten,
 Terwijl de boelen met 't albaster van haar borst
 't Wellustig lodderoog verletten[229] van de vorst)
 Ik meldde zijnen val: als hij, vol schriks en beven,
 Zijn vonnis op de wand zag onverhoeds geschreven,
 En korts hadde uitgediend, als diadem, en staf,
 En 't purper van zijn leên hij Meden overgaf:
 Daar ik, te zeer ontzien om mijn droomkundig' hersen,
 Den Nijd wierd tot een buit, vermits ik 't hoofd van Perzen
 Ontzeî met Godlijke eer t' ontmoeten, dies zij dol
 Mij gaf tot eenen roof den leeuwen in het hol:
 Maar de Englen, door haar kracht, het woên der dieren temmen,
 De leeuw het brullen staakt, en laat zijn lokken kemmen,
 En vast, ter tijd toe ik ontkerkerd, hij verblijd
 Mijn vijand met zijn kies en klaauwen motst[230] en rijt:
 Dies orgelt ieders tong van zelve en ongeboden,
 Dat Daniël alleen den God dient aller Goden.

[Pg 114a]

**DE TWAALF PROFETEN,
OF REI DER ZIENDERS.**

Eccles. 49.

En der twaalf profeten gebeenten groenen nog daar zij liggen: want zij hebben Jacob getroost, en verlossing toegezeid, die zij gewisselijk hopen zouden.

Hozeas! zijt gegroet, die, met uw profecye
 't Huis Jacobs zuivren wilt van zijn afgoderye:
 Met Joël, die van verre afdalen zag den Geest,
 Als een slagregen, neêr op Sions Pinxterfeest.
 Leeft lange, ô Amos! die vloodt uw gewolde vliezen.
 En weidde zielen, als u d' Hemel kwam verkiezen.
 Obadja, zijt geloofd! die Edom, al voorlang,
 De roed' hebt laten zien van zijnen ondergang.
 Gij, Jonas! uwen lof steeds bruisen moet en vlieten,
 Vermits gij hebt bekeerd tot God de Ninivieten.
 Micheas, u zij heil! die Bethlems boerewal[231]
 Doet juichen, om dat God zich legert in de stal.
 Gij, Nahum! prijs behaalt, die Ninive bewaakte,
 En waarschouwde, eer haar val rechtveerdelijk genaakte.
 O Habakuk! dat doch uw lofkrans eeuwig bloei,
 Omdat gij los zaagt gaan de stammen zonder boei.
 Zefanja, uwen roem werde altijd weêr geboren,
 Vermits gij naken zaagt Jeruzalems verstoren[232].
 Haggai niemand wijk', die 't Joodsch gebouw versmaadt,
 Om Kristus' kerk, die in zijn geest getimmerd[233] staat.
 Maar Zacharias! o, wat zullen wij u wijden?
 Die aller vorsten Vorst zaagt op een ezel rijden?
 Met Malachias, die, naar zijn verschulde[234] plicht,
 Een Engel henen zond voor 's Heeren aangezicht.
 O heilige Zienders rei! vermits gij boos noch nijdig
 Te zamen komt, heel goed van inborst, onpartijdig,
 Onnoozel, ongeveinsd, en niemands aanzien smeekt[235],
 Maar, wat u d' heilige Geest inluistert, tot ons spreekt,
 Met lippen zonder smet: ik op uw woord wil bouwen,
 En in dees duistre nacht die valsche leeraars schouwen,
 Wiens pad ter Hellen leidt, en Kristus, mijnen Heer
 En Heiland, zoeken bij de klaarheid van uw leer,
 Het rechtsnoer des geloofs, het heldre licht der blinden,
 De leidstarr', die ooit[236] blonk voor alle Gods beminden.

ESDRAS, DE WETGELEERDE.

Esra 7.

Esra was een geschikt Schriftgeleerde in Mozes wet, die de Heere de God Israëls gegeven heeft: en de koning gaf hem alles wat hij begeerde, naar de hand des Heeren zijnes Gods over hem.

Als Xerxes zwanger ging met ijver boven maten,
En Sion gunst toedroeg niet min als zijn voorzaten:
Hij Esdras oorlof gaf, om, vuriglijk en kuisch,
De dorpels te betreên van 's Heeren heilig huis.
Elk reê was, zoo[237] ik sprak; 's volks vreugd men hoorde schatren,
Daar zijnen tol de Eufraat ontleent van mindre watren.
De aanstaande reize onveil, die ons te dreigen scheen
Met nood en lijfsgevaar, door vasten en gebeên,
Verzekerden wij ons bij God, die 't vrij geleide
Zijns Engels aan zijn kudd' gaf over berg en heide,
Tot dat te Salem wij der priestren overhoofd
Toewoegen[238] 't heilig goud, dat Assur had geroofd,
En deên op 't altaar 't smeer[239] en 't ongel van de rammen
En bokken golven naar 't gesternte, met roô vlammen,
Tot dankbaarheid, dat, wijd van 't slaafsche Babylon,
Zoo heuglijk over ons blonk 's ouden vrijheids zon.
Maar och! mijn hert bezweek, mijn ziel weemoedig treurde,
Mijn lokken trok ik uit, mijn kleederen ik scheurde,
Als mij ter ooren kwam, hoe, tegen Mozes' wet,
Het heilig zaad alom zijn kuischheid had besmet
Met 't goddeloos geslacht, dat heimlijk 't hert der Joden
Te neigen scheen tot haar belachelijke Goden:
Waarom de stammen ik verzamelde algemeen:
Die, voelende 't vergrijp, terstond met heilige eên
Den Hemel zwoeren dier, de uitheemsche bedgenooten
Te vliên, en van haar gunst en vrundschap te verstooten.
Het lovertenten[240]-feest genakende, ieder doen
Op mijn bestel 't gebergt' ging plonderen van 't groen.
Men vlocht alom d' olijf, de myrt, en frissche palmen:
De weêrklank op 's volks vreugd antwoordde met zijn galmen
's Wets heilge blaân ik las voor 't opgesteken oor
Van d' aangedrongen schaar, die bezig in 't gehoor
Zich zelf vergat, en naar geen huis heeft omgekeken
Voor 't statig loverfeest gevierd was en verstreken.

[Pg 114b]

**NEHEMIAS,
DE HEILIGE BOUWMEESTER.**

Eccles. 49.

Nehemias is altijd te loven, die ons de verdorven muren weder opgericht, en de poorten
gezet heeft met sloten, en onze huizen weder gebouwd.

Zoo haast sprak Perzen niet: "Nehemia! trekt henen,
En bouwt de stad, daar 't graf bewaart uws vaders beenen",
Of ik versmaadde 't hof, en vond[241] der priestren erf:
Daar over Salems val, en jammerlijk verderf,
Lang 't gras gewassen was; denkt, hoe mij was te moede,
Als ik mijn vaderland zag treuren in den bloede,
En van Jeruzalem de poorten en de muur
Geblaakt, gescheurd, geschend, met ijzer en met vuur.
Mijn oogen uitgeschreid, en weder tot mij zelven
Bedaard, ik 't volk opwek in d' heilige gewelven.
Elk tot der muren bouw wilveerdig in 't gemeen
Beament[242] mijnen eisch; ik leg den eersten steen,
Wien fluks een tweede perst; het was, om verjolijzen[243],
Te zien, hoe d' ernst[244] der Joôn het steenwerk dede rijzen.
De faam van 't stout bestaan fluks strekte een nieuwsgier tolk
Aan Moab, Ammon, en het nageburig volk:
Die, al van ouds jeloers, om Sion, zijn verdragen[245]
Ons 't metslen te verbiên met heimelijke lagen;
En snakten naar mijn ziel, daar 't al, naast God, aan hing;
Dies met een stoet hartsiers[246] ik 't lijf verzekren ging,
En gaf den bouwliên, zoo ik 's vijands list doorsnuffel,
Den degen in d' een vuist, in de ander hand den truffel,
Den beuklaar bij de werk[247], om schutten[248] slag op slag
Van 't heer, dat zwert van nijd steeds op zijn luimen lag.
Mijn tafel ik vergat, de vaak week uit mijn oogen,
Tot dat de heuvel Gods omgord was met een hoogen,
Onwinbren wal, en 't oog des schildwachts, voort en voort,
Bewaakte, nacht en dag, de valbrugge en de poort:
Doen klom ons juichen naar 't gesternte, klaar van schimmer[249],
Omdat van derwaarts was gezegend ons getimmer;
De stad bevolkerd[250] weêr van 't priesterlijk geslacht,
Zijn tiende Levi[251] wierd geheiligd en gebracht,
De godsdienst raakte in zwang; waarom mijn naam zal duren,
Zoo lang Jeruzalem derf[252] roemen op zijn muren.

[Pg 115a]

JOB,
DE LIJDZAAMHEID.

Hiob, 6.

Wanneer men mijn jammer woeg, en mijn lijden te zamen in een schale leide, zoo zoude
het zwaarder zijn dan het zand aan de zee.

Gij, die u maakt voor God door 't murmureeren schuldig,
 Komt herwaarts, ziet, hoe Hiob[253] zoo lijdzaam en geduldig
 De lijdzaamheid uitbeeldt, en, voor elks aangezicht,
 Zijn gouden zetelstoel van eenen misthoop sticht,
 En zit behangen noch met zij noch purpren kleêren,
 Maar met een mantel, rijk van rooven en van zeeren
 En puisten geborduurd, gemyterd met een hoed
 Van schurft, wiens lamper[254] is slechts etter en vuil bloed.
 De potscherf hem een staf en sceppter wil verstrekken:
 Waarmed' hij open klouwt de zweeren, die hij lekken
 Laat van zijns huishonds tong, die, op haar voordeel uit,
 Snakt naar de lekkernij van Hiobs[253] bedragen[255] huid.
 Zoo pronkend[256] hij van verr' gesneuveld ziet zijn knapen
 In 't ijzer der Chaldeên, en zijn gewolde schapen
 Van 's Hemels vlam geroosd, zijn kemelen geroofd,
 Het dak zijn vrolijk zaad gevallen op het hoofd,
 In 't midden van haar feest, en als hij straf bejegend,
 Met een slagregen van veel rampspoên is beregend,
 In plaats van troost, daar als amechtig hij naar gaapt,
 Ontmoet hem dus zijn helft, die in zijn ermen slaapt:
 "Is 't nu niet wel gesteld? waar is nu Hiobs[253] betrouwen?
 Wat heil brengt het nu toe, op 's Heeren naam te bouwen?
 Gij noemd' hem uwen schild en schutsheer onversaagd:
 Hij helpe u nu, indien hem vromigheid behaagt."
 "Ay! (zegt de martelaar) gij ratelt als d' onvroede[257]:
 Wij dulden 't kwaad van hem, die zegende ons in 't goede:
 Naakt rezen wij in 't licht: naakt varen wij in 't stof:
 Die 't leende, nam ons 't zijn: den Heer zij dank en lof!"
 Zijn maagschap ook, tot troost vast neffens hem gezeten,
 Een pijnbank strekte schier 's mans ongekreukt geweten,
 Dat, rijk in God getroost door 't veel gepleegde goed,
 Een blijde schare kwam van deugden te gemoet:
 Tot dat, doorlouterd hij, in 't aanschijn Gods verkoren,
 Hem 's Hemels goedheid gaf meer als hij had verloren.

TOBIAS,
DE GODVREEZENDE.

T o b . 2.

Tobias vreesde God meer als den koning, en droeg de verslagenen heimelijk te zamen, en behield ze heimelijk in zijn huis, en des nachts begrөөf hij ze.

Het herte Napthali zal trotscher als voorhenen
Zijn hoornen steken op, en met zijn ranke beenen
Opsteigeren 't gebergte, omdat zijn doode faam
Is opgewekt door mij, die vroeg den grooten naam
Des grooten Gods aanriep, en die om niemands halven
Bevlekte mijn gemoed, doen elk de gulde kalven
Jeroboams aanbad, maar, naar des hoogsten stem,
Mijn eerstelingen steeds bracht te Jeruzalem,
Tot dat, met Isrel ik vervoerd de boei most slepen,
Daar Ninive gevrijd wordt van d' uitheemsche schepen,
En daar, als andre, nooit mijn lippen zijn besmet
Met 't voedsel, ons zoo streng verboôn van Mozes' wet:
Dies God mijn vromigheid mij komen liet te stade,
Als 't hert des Assyriërs hij roerde met genade.
Mijn vrijheid nu erlangd[258], ik evenwel verplicht
Mij hiel te dwaden[259] der bedroefden aangezicht,
Tot dat Senacherib ontzei al wie mij hoofde[260]:
Wiens gramschap ik ontsloop, als hij mijn have roofde,
Doen ik mijn broedren (die hij, in zijn grimmigheid,
Versloeg) gekist hadde en in 't heimelijk graf geleid.
Der dooden uitvaart was mij liever als mijn eten,
Zoo fluks de bleeke dood het leven had verbeter.
Doch mijn godvruchtigheid leed wederom aanstoot,
Doen eenen zwalwdrek mijns lichaams vensters sloot,
Daar 't morgenlicht door scheen: en of wel[261] mijnen rouwe
Met schimp ophoopten nog mijn magen en mijn vrouwe,
Nog hiel mijn vroomheid aan: mijn ijver nog bekleef,
Als ik in 't hert mijns zoons die gulde lessen schreef.
Geprangd van armoede, ik mijns oudheids kruk[262] in Meden
Naar Gabel zond om 't geld: maar d' Engel Gods met vreden
Hem weêr betreden deê den dorpel van mijn huis,
Met zijnen bruidschat en zijn Sara, hupsch en kuisch.
Mijn lichten zagen 't licht, dat zoo lang was gedoken,
Tot dat, ik levens zat, mijn kindren d' oogen loken[263].

[Pg 115b]

MATATHIAS, DE PRIESTERLIJKE KAMPIOEN.

1 M a c h . 2.

Wij en willen niet bewilligen in 't gebod van Antiochus, ende en willen niet offeren, en van onze wet afvallen, en andre wijze aannemen.

Dat ging mij veel te na, dat ik van verr' de wallen
 Van d' heilige stad met haar wachttoornen hoorde vallen.
 Dat ik vernam, hoe die aartsvijand van Gods wet
 Zijn schelmsche voetzool hadde in 't heiligdom gezet:
 Dat ook Antiochus dorst, godloos en verwaten,
 Tot roof verklaren 't goud van ons gewijde vaten:
 Dat hij zijn schouwspel zag aan menschen en aan vee,
 En 't volk voor 't aanzicht van zijn afgoôn knielen deê.
 Waarom, zoo fluks[264] ons kwam, op Modins hooge rotsen,
 De veldheer des tyrans, in naam zijns meesters, trotsen,
 Ik, met een hellebaard, die zwaar van koper woeg,
 Hem en die valsche Jood den kop in flarden sloeg,
 En, om de wet jeloers, als dol en uitgelaten,
 Het volk op 't marktveld ik bazuinde uit alle straten,
 En wekt' haar ijver op aldus: "wat! is 't niet schand,
 Dat hij, die onlangs zat gegijzeld en verpand,
 Ons wetten stellen zal, en onzen Godsdienst schenden,
 En maken van ons kerk een grouwel der ellenden?
 Wat, mannen! duldet[265] niet, dat u die dwingland kruist,
 Zoo lang gij houden kunt het lemmer in de vuist:
 Wie ijvert, volgt mij na!" 't Woord droop naauw van de lippen,
 Een wereld van menschen zich, in holen en in klippen,
 Met mij verstak voor 't heer van die vermeten zot,
 Die kwam te spa zijn hiel opheffen tegen God.
 Wij streên in 't steengebergte, en zoo wij daag'lijks wiessen,
 Wij vaken[266] d' onbesneên deên dansen door de spiesen.
 Geen Sabbath onzen erm noch zeenwen hiel verlet,
 Als ons d' ervvijand zocht; de nood wist van geen wet.
 Met wijf en kindren dus in ballingschap gevloten,
 Wij stelden de eere Gods voor 's dwingelands geboden,
 Tot dat onze ouderdom zijn zonen alle vijf,
 Vóór zijn verscheiden blies een krijgsmans hert in 't lijf,
 En Machabeus, die ons kwam in vroomheid nader,
 't Zwaard ophief, en het ampt vervulde van zijn vader.

[Pg 116a]

JUDAS MACHABÆUS, **DE VOORVECHTER.**

1 M a c h . 3.

Judas verkreeg den volke groote eer; hij toog in zijn harnas als een held, en beschermde
 zijn heer met zijnen zwerde; hij was vrijmoedig als een leeuw.

Als Apollonius te trotsch mijn heerkraft porde,
 Hij vond dien, die hij zocht, en hem het mes afgordde.
 Den batschen[267] Seron, die dacht dat ik van 't gerucht
 Verveerd was, kwamen wij vernestlen[268] op de vlucht.
 Na[269], Gorgias ontvlood, als in zijn pauweljoenen[270]
 Ik 't vuur stak: duizendwerf vijf dappre kampioenen
 Het overrompeld heer van Lyzias op 't veld
 Vermiste, als namaals wierd het overschot geteld.
 Jeruzalem ik bouw tot troost der Isralieten,
 En open 't hooge koor voor priestren en Levieten.
 Den Ammoniet ik sla, met Beon, d' Idumeen.
 Datheman ik verkwik, en bliksem steên aan steên.
 Timotheus ontwijkt mijn benden, die hem naken:
 Dies Efron Carnaïm wij met ons tortsen blaken,
 En vlammen naar den roof, en slaan, eer 't woeden slist[271],
 Al wat er wapens draagt, en aan de muren pist:
 En vinden zegenrijk den priesterlijken heuvel:
 Daar wij hem roemen, die nam wraak van 's vijands euvel.
 Maar als in 't Zuiden ons grijnst Edom aan zoo stuur,
 Wij Hebron breken af tot molm[272], met staal, en vuur.
 In 't land van Asdod, daar de blinde de afgoôn eerden,
 Wij steên en vlekken gants het onderst' boven keerden.
 Doen d' elefant ten toon den Antiochus[273] droeg,
 Ik 't onbesneden zaad zes honderd man afsloeg.
 Als nu Nicanor komt, dat hij mijn glorie schake,
 Ik hem zijn rechterhand en hoofd afsnij tot wrake.
 Zoo haast de faam ons doet den roem van Rome kond,
 Wij met 't Romeinsche volk ons houwen[274] door verbond:
 En als Bacchides trok, den smaad op 't strengst' te wreken
 Demetrio gedaan, ik in 't gevaar bleef steken,
 Als mij mijn volk bezweek, daar 't leger ik ophiel,
 En in 't gevecht opgaf mijn ridderlijke ziel;
 Die, heemlende[275] naar 't koor der heiden van der eerden,
 Het heldisch lichaam liet doorregen van de zweerden.

- [1] Gelijk reeds vroeger voor het altaar doen rooken.
- [2] Voor deel.
- [3] Gelijk reeds vroeger, voor zedeloos.
- [4] bij voortdoring.
- [5] Voor uitmuntend.
- [6] verdichte.
- [7] te berde brengen.
- [8] Thans vatten.
- [9] D. i. die om hun naam benijd, uit zich zelf, meer dan de stralen der middagzon, vonken en schitteren.
- [10] bron.
- [11] van gelijken aard is met.
- [12] Godfried van Bouillons wondheeler; zie in Ten Kate's Tasso II, bl. 24.
- [13] Voor verheven; verg. vroeger.
- [14] van.
- [15] Fontein.
- [16] Amstel.
- [17] Voor Sprokkel, d. i. Sprokkelmaand.
- [18] Voor 't gewone staroogen; gelijk herp voor harp, tesch voor tasc h, enz.
- [19] verkeerde.
- [20] Thans verkeerdelijk wenkbrauwen; 't best schreven wimbrauwen.
- [21] even, juist.
- [22] Germ. voor tegenwerpen.
- [23] Germ. voor iemand.
- [24] gelet.
- [25] gunt, veroorlooft voor.
- [26] oogpunt.
- [27] Thans eer.
- [28] Hier, tegen de gewoonte, in goeden zin.
- [29] Nam. heiland. Gelijk Van Lennep te recht opmerkt, wordt door 't onzijdige voorn. w. (in tegenoverstelling van 't mann.) meer de eigenschap dan de persoon aangeduid.

- [30] Thans verwelkomt.
- [31] Thans ziel.
- [32] Anders verpersoonlijking.
- [33] aanleiding vinden.
- [34] Den Bijbel natuurlijk.
- [35] Germ. voor hartsgeliefde of derg.
- [36] Nam. door den Booze.
- [37] Thans beschaduwen.
- [38] Rijmshalve voor Cherubijnen.
- [39] Groot-vader, eerste voor-vader.
- [40] schapen.
- [41] Germ. voor eensgezind.
- [42] Germ. voor beloofden.
- [43] Gall. voor weêrzin.
- [44] somberst.
- [45] spieren.
- [46] Min gelukkig, rijmshalve voor zwaard.
- [47] bespeurde.
- [48] Germ. voor om niet.
- [49] zegt het.
- [50] Germ. voor instelling, wet.
- [51] vrijwillige, ongevergd.
- [52] Voor verhindert, belet.
- [53] manna.
- [54] Hier waarschijnlijk welluidendheidshalve voor haar.
- [55] bouwden, takelden op.
- [56] Voor kraag-stijvende ijzerdraden.
- [57] Germ. voor staart.
- [58] Anders armbanden.
- [59] snoeven.
- [60] Thans kurk.
- [61] Versta: tot dat, en verg. reeds vroeger.
- [62] allen te zamen.
- [63] De ark.
- [64] Anders verknocht, waarmeê het slechts in scherpte van uitspraak (verknoft voor verknopt) verschilt.
- [65] Gallicisme voor: nadat gekoeld was.
- [66] Verg. boven, bl. 79b, aant. 68.
- [67] sieren (verg. boetseeren).
- [68] Thans veilig.
- [69] zonder, zie vroeger.
- [70] het vuur ontstoken.
- [71] D. i. verdonkert.
- [72] voorzag in, vergoedde.
- [73] Germ. voor met.
- [74] Anders op 't nipje.
- [75] Voor te vlieden.
- [76] Gall. voor na 't ombrengen, enz.; verg. boven.
- [77] verpleegden; verg. 't Hoogd. aufwarten.
- [78] Voor regel, orde.
- [79] merk, teeken (door de besnijdenis).
- [80] Thans ééne.
- [81] Rijmshalve voor dooden.
- [82] wrocht, werktet gij.
- [83] onderhoorig.
- [84] vaardige, vlugge.
- [85] Voor de leep-oogige Lea.
- [86] Gelijk nog in de spreektaal voor ophield.
- [87] tot.

- [88] speurden, bespeurden.
- [89] hals (naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord).
- [90] Germ. voor kan.
- [91] Voor bedacht, beraden.
- [92] Nam. Potifar.
- [93] Voor sponde.
- [94] alles.
- [95] Zoo lees ik voor van, dat geen zin geeft.
- [96] Voor den troosteloozen oude.
- [97] veilig.
- [98] herderstaf.
- [99] Voor hij; verg. vroeger.
- [100] Thans tot bakte verzwakt.
- [101] Platweg voor Booze, Satan of derg.
- [102] Voor den begroeiden berg-kruin.
- [103] schitterend.
- [104] Voor vonkelen.
- [105] voorhoofd.
- [106] Thans linnen.
- [107] Hier in goeden zin voor uitsteek, mij verhef.
- [108] Thans ziel.
- [109] vroeger.
- [110] achter-over, omver.
- [111] ijlings, plotseling.
- [112] Thans lachte.
- [113] koppiger.
- [114] bedwelmd, versufd.
- [115] hoerenkot.
- [116] doorsneed, ontlijfde.
- [117] Min gelukkig voor doortrokken.
- [118] verdorven.
- [119] keur.
- [120] Voor saprijke.
- [121] Waarop hij namelijk gedragen werd.
- [122] hielp het.
- [123] beenderen (voor vastheid).
- [124] Voor bezweken.
- [125] bevrijdde (als "vrijstad des doodslagers" waartoe het (Jos. XXI. 11) gemaakt werd).
- [126] wandelvlak, -plaats.
- [127] Voor d', door de voorafgaande p verscherpt, en dus schijnbaar onzijdig van vorm; verg. vroeger op feest en venster.
- [128] kon er.
- [129] Behoort natuurlijk bij 't eerste de zon, en mag niet, met Van Lennep, tot de maan gebracht worden.
- [130] Dien van Nazareth.
- [131] Voor die, alsof er heer stond.
- [132] Zie acht regels vroeger, waar 't onderwerp van deze te lang afgebroken zinsnede gevonden wordt.
- [133] uit de scheê.
- [134] Rijmshalve verkort voor Nazireër.
- [135] Voor scherer, scheerder.
- [136] lief.
- [137] kwam duur te staan.
- [138] Voor toorn.
- [139] Germ. voor staart.
- [140] springfontein.
- [141] verliefd, verzot.
- [142] Verg. boven, aant. 137.
- [143] hersenpan, hoofd.

- [144] Gall. voor nadat mijn hoofd (van haar) ontlast was.
- [145] Filistijn.
- [146] Gall. Zie aant. 144.
- [147] verdraaiden.
- [148] te vergeefs; zie vroeger.
- [149] Thans beul; zie vroeger.
- [150] ('s Drie-eenigen) Gods; verg. boven, bl. 94a, aant. 415.
- [151] voorhoofd.
- [152] den plompen kop.
- [153] Thans in de hitte.
- [154] Dood.
- [155] huisvestte.
- [156] Voor daarna.
- [157] de lippen.
- [158] de Bijbel; zie boven.
- [159] (doen) smeulen.
- [160] Voor levensbedrijf.
- [161] te doen kwijnen, vergaan.
- [162] verholen.
- [163] puikbloem; verg. bl. 83, aant. 13.
- [164] Min gelukkig voor volmaakte.
- [165] Spreek uit b i e, naar de gewoonte van den tijd.
- [166] den roem.
- [167] vleyen; zie vroeger.
- [168] geef (gelijk nog in de taal van 't gemeene leven).
- [169] maakte, veroorzaakte.
- [170] wellustkittelingen.
- [171] vat.
- [172] Anders, met klankverdunning, doods n i k.
- [173] Voor reis.
- [174] even.
- [175] Naderhand.
- [176] streng (hier meer rijmshalve geplaatst).
- [177] opwekte uit den dood.
- [178] schillen, vezels; verg. de spreekwijs van de schillen, die van de oogen vallen.
- [179] brouwsel, spijs.
- [180] verliet.
- [181] drijvend.
- [182] Verouderd voor zeer.
- [183] verblind.
- [184] midden; zie vroeger.
- [185] verscheiden.
- [186] Voor nederlaag.
- [187] Thans slaat.
- [188] Op min aangename wijs voorzeker, versta: t r e f t.
- [189] Germ. voor sameet of fluweel.
- [190] gereinigd, afgelikt.
- [191] gestold.
- [192] inslikken.
- [193] Die van haar venster.
- [194] als vrije erkent.
- [195] Lees: t' J a f o.
- [196] Voor rillen.
- [197] (te berge) deed rijzen.
- [198] opslokken.
- [199] bewogen, ontroerd.
- [200] dat er.
- [201] bewegen.

- [202] Anders Medië; verg. vroeger.
- [203] 't Is met school, als met venster, feest, beest, enz.; verg. vroeger.
- [204] bezoedelden.
- [205] zuiverde, schoon veegde.
- [206] vergruisden, verstuiven deden; zie vroeger.
- [207] verklaren.
- [208] Rijmshalve, maar min gelukkig, voor verdonkerden, verouderen deden.
- [209] niet.
- [210] uitgeblonken.
- [211] Thans waartoe.
- [212] Met de afsluitende s, die er in de volkstaal nog steeds achter gehoord wordt, en in doorgaans, volgens, trouwens, enz. algemeen aangenomen is.
- [213] veêr, vleugel.
- [214] misdrijven.
- [215] Gelijk vroeger, voor zeer.
- [216] 't ontzagwekkend aanzien.
- [217] Prediker Gods.
- [218] Rijmshalve, maar anders minder juist, voor halsstarriger.
- [219] Cyrus.
- [220] vergruizen.
- [221] Thans zich.
- [222] verklaard, geuit.
- [223] streng; verg. boven, bladz. 110b, aant. [176](#).
- [224] nooden, uitnoodigen.
- [225] Voor verstrooide of zich verstrooyende.
- [226] Gallicisme voor dien.
- [227] onreine spijs.
- [228] wijzen.
- [229] afleidden.
- [230] stukscheurt (eig. in moten deelde; verg. bl. 108a, aant. [116](#)).
- [231] Voor onaanzienlijke veste.
- [232] verwoesting.
- [233] Voor gebouwd; verg. vroeger.
- [234] Thans veranderd voor verschuldigde; zie vroeger.
- [235] vleit.
- [236] steeds, altijd.
- [237] als, zoodra.
- [238] Thans toewogen.
- [239] vet.
- [240] Voor loofhutten.
- [241] Gall. voor zocht op.
- [242] Thans beaamt.
- [243] om vrolijk te worden (verg. nog ons jolig).
- [244] naarstigheit, ingespannen arbeid; verg. vroeger.
- [245] overeengekomen.
- [246] boogschutters ('t Fransche archers).
- [247] Voor werken.
- [248] weren.
- [249] geflonker.
- [250] voor bevolkt.
- [251] Versta: aan Levi d. i. de priesterschap.
- [252] mag.
- [253] Spreek uit Job.
- [254] Anders lamfer.
- [255] beëtterde.
- [256] te pronk gesteld.
- [257] onwijze.
- [258] Gall. voor: na 't erlangen van mijn vrijheid.
- [259] Anders dwa-en, af te wisschen; verg. nog den zaamgetrokken verlengden vorm

- dweilen, en 't zelfst. n.w. dweil.
- [260] huisvestte.
- [261] Thans hoewel.
- [262] den steun mijns ouderdoms.
- [263] Nam. mij.
- [264] zoodra.
- [265] duldt het.
- [266] Thans vaak.
- [267] sluwe.
- [268] Versta: ont-nestlen.
- [269] Daarna.
- [270] Voortenten.
- [271] eindt.
- [272] stof, gruis (verg. turf molmen vermolmd hout).
- [273] Met verkeerden klemtoon, voor Antíochus.
- [274] vereenen.
- [275] ten hemel stijgende.
-

Correcties gemaakt door de bewerker

pagina originele tekst	correctie	
96a	ACHSTTEN	ACHTSTEN
100b	ontbreekt	1.
104b	voort.	voort."
104b	troosten"	troosten."
113b	genade,	genade.
n 230	deedle	deelde

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DE COMPLETE WERKEN VAN JOOST VAN VONDEL. OP DE AANKOMSTE VAN DE KONINGINNE VAN 'T ZUIDEN TE HIERUSALEM, [ETC.] ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the

works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.